

**ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: «Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ-
ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ»**

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

**ΦΟΙΤΗΤΕΣ: ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΓΛΥΚΕΡΙΑ (Α.Μ.2001061)
ΦΙΛΙΑΝΔΡΑΣ ΛΟΥΚΑΣ (Α.Μ.2001214)**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2009

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η μελέτη αυτή έχει σκοπό να περιγράψει το φαινόμενο του τουρισμού, τις επιπτώσεις του στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον καθώς επίσης και τη συμβολή του στην βιώσιμη τοπική ανάπτυξη της περιοχής με την οποία ασχολείται η εργασία. Ακόμα γίνεται μια προσπάθεια να καταγραφούν οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού.

Ο σκοπός της εργασίας αυτής είναι να αποτυπωθούν βασικές έννοιες του τουρισμού και των εναλλακτικών μορφών του και τη γενική κατάσταση του τουρισμού στην Ελλάδα. Έπειτα επιδιώκεται η παρουσίαση της ταυτότητας και της υφιστάμενης κατάστασης στο Δήμο Λουτρακίου –Περαχώρας, που είναι κατεξοχήν τουριστικός.

Η εργασία βασίζεται σε πληροφορίες από όλη τη σχετική βιβλιογραφία, στη συλλογή ξενόγλωσσων άρθρων σχετικά με το θέμα που είναι προς επεξεργασία και τη καταγραφή των σημαντικών σημείων και των παραδειγμάτων άλλων διεθνών και ευρωπαϊκών περιοχών αλλά και της ελληνικής πορείας.

Ο τουρισμός αντανakλά σήμερα μια σπουδαία κοινωνική μεταλλαγή που άρχισε στο τέλος της δεκαετίας του εξήντα και που προσδιορίζεται από την αύξηση του ελεύθερου χρόνου, την πρόβλεψη σε ταξίδια και αναψυχή που έπαψαν εδώ και καιρό να είναι το προνόμιο λίγων.

Ο τουρισμός αποτελεί μοχλό ανάπτυξης. Καθώς οι τουριστικές επιχειρήσεις θησαυρίζουν, υποβαθμίζονται αισθητικά τοπία, αυξάνεται η ρύπανση του εδάφους, της ατμόσφαιρας και έτσι εξαντλούνται οι φυσικοί πόροι και ρυπαίνονται οι θάλασσες και οι ακτές, επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού γενικά. Αντίδοτο είναι ο εναλλακτικός τουρισμός διότι έτσι δίνεται η ευκαιρία στους τόπους να ανακαλύψουν το πολιτισμό τους, να αναβιώσουν οι παραδόσεις τους και να προστατέψουν το περιβάλλον.

Επιτυγχάνοντας ενδογενή τουριστική ανάπτυξη μέσω της συμμετοχής του ντόπιου κοινωνικού συνόλου στην αναπτυξιακή διαδικασία, οι κάτοικοι μιας περιοχής έχουν τη δυνατότητα να προσδιορίσουν τη ζωή τους, σε μια κοινωνία που θέλουν να ζήσουν. Η αποδοχή από τους ντόπιους κατοίκους της τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται σημαντική για την μακροχρόνια επιτυχία του τουρισμού.

Στόχος είναι η επίτευξη μιας «αυτοδύναμης» και ανατροφοδοτούμενης αναπτυξιακής διαδικασίας «εκ των έσω» χωρίς εξαρτήσεις από ξένα κέντρα αποφάσεων, χωρίς επενδύσεις «από έξω», έτσι ώστε οι κάτοικοι να μπορούν να αξιοποιούν μόνοι τους, τους πόρους του χώρου τους.

Η στρατηγική της ανάπτυξης αυτή επιτρέπει στις τοπικές κοινωνίες να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τους πόρους τους. Οι τοπικές επιχειρήσεις, οι τοπικοί συνεταιρισμοί, οι τοπικοί σύνδεσμοι αποτελούν αυθεντική αξία στην διαδικασία της τοπικής ενδογενούς ανάπτυξης προετοιμάζουν το έδαφος για μια μακροχρόνια βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία στηρίζεται στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, στην ενεργοποίηση του ανθρώπινου και κοινωνικού δυναμικού και στην ανάδειξη των ιδιαίτερων κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών χαρακτηριστικών που διαθέτει ένας τόπος.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η μελέτη αυτή έχει σκοπό να περιγράψει το φαινόμενο του τουρισμού, τις επιπτώσεις του στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον καθώς επίσης και τη συμβολή του στην βιώσιμη τοπική ανάπτυξη της περιοχής με την οποία ασχολείται η εργασία. Ακόμα γίνεται μια προσπάθεια να καταγραφούν οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού.

Ο σκοπός της εργασίας αυτής είναι να αποτυπωθούν βασικές έννοιες του τουρισμού και των εναλλακτικών μορφών του και τη γενική κατάσταση του τουρισμού στην Ελλάδα. Έπειτα επιδιώκεται η παρουσίαση της ταυτότητας και της υφιστάμενης κατάστασης στο Δήμο Λουτρακίου –Περαχώρας, που είναι κατεξοχήν τουριστικός.

Η εργασία βασίζεται σε πληροφορίες από όλη τη σχετική βιβλιογραφία, στη συλλογή ξενόγλωσσων άρθρων σχετικά με το θέμα που είναι προς επεξεργασία και τη καταγραφή των σημαντικών σημείων και των παραδειγμάτων άλλων διεθνών και ευρωπαϊκών περιοχών αλλά και της ελληνικής πορείας.

Ο τουρισμός αντανakλά σήμερα μια σπουδαία κοινωνική μεταλλαγή που άρχισε στο τέλος της δεκαετίας του εξήντα και που προσδιορίζεται από την αύξηση του ελεύθερου χρόνου, την πρόβλεψη σε ταξίδια και αναψυχή που έπαψαν εδώ και καιρό να είναι το προνόμιο λίγων.

Ο τουρισμός αποτελεί μοχλό ανάπτυξης. Καθώς οι τουριστικές επιχειρήσεις θησαυρίζουν, υποβαθμίζονται αισθητικά τοπία, αυξάνεται η ρύπανση του εδάφους, της ατμόσφαιρας και έτσι εξαντλούνται οι φυσικοί πόροι και ρυπαίνονται οι θάλασσες και οι ακτές, επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού γενικά. Αντίδοτο είναι ο εναλλακτικός τουρισμός διότι έτσι δίνεται η ευκαιρία στους τόπους να ανακαλύψουν το πολιτισμό τους, να αναβιώσουν οι παραδόσεις τους και να προστατέψουν το περιβάλλον.

Επιτυγχάνοντας ενδογενή τουριστική ανάπτυξη μέσω της συμμετοχής του ντόπιου κοινωνικού συνόλου στην αναπτυξιακή διαδικασία, οι κάτοικοι μιας περιοχής έχουν τη δυνατότητα να προσδιορίσουν τη ζωή τους, σε μια κοινωνία που θέλουν να ζήσουν. Η αποδοχή από τους ντόπιους κατοίκους της τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται σημαντική για την μακροχρόνια επιτυχία του τουρισμού.

Στόχος είναι η επίτευξη μιας «αυτοδύναμης» και ανατροφοδοτούμενης αναπτυξιακής διαδικασίας «εκ των έσω» χωρίς εξαρτήσεις από ξένα κέντρα αποφάσεων, χωρίς επενδύσεις «από έξω», έτσι ώστε οι κάτοικοι να μπορούν να αξιοποιούν μόνοι τους, τους πόρους του χώρου τους.

Η στρατηγική της ανάπτυξης αυτή επιτρέπει στις τοπικές κοινωνίες να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τους πόρους τους. Οι τοπικές επιχειρήσεις, οι τοπικοί συνεταιρισμοί, οι τοπικοί σύνδεσμοι αποτελούν αυθεντική αξία στην διαδικασία της τοπικής ενδογενούς ανάπτυξης προετοιμάζουν το έδαφος για μια μακροχρόνια βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία στηρίζεται στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, στην ενεργοποίηση του ανθρώπινου και κοινωνικού δυναμικού και στην ανάδειξη των ιδιαίτερων κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών χαρακτηριστικών που διαθέτει ένας τόπος.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ & ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	13
2.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	15
2.1.1. ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ.....	15
2.1.2. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ.....	15
2.1.3. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	15
2.2. ΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	16
2.3. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΕΛΛΑΔΑ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	22
4.1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	22
4.2. ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	24
4.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ & ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	27
4.4. ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	30
4.5. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	31
4.6. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ. Ο ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΦΟΡΟΥΜ & Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	36
4.7. Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟ 2008.....	38

ΜΕΡΟΣ Β: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ.....	44
5.1. Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	44
5.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ -ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ	49
6.1. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	49
6.2. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	49
6.3. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΔΗΜΟΥ	51
7.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	51
7.1.1. ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	51
7.1.2. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	51
7.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ.....	53
7.2.1. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	53
7.2.2. ΥΓΕΙΑ & ΠΡΟΝΟΙΑ	54
7.2.3. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.....	54
7.2.4. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	55
7.3. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	55
7.3.1. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ & ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ	55
7.3.2. ΥΔΡΕΥΣΗ.....	56
7.3.3. ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ.....	56
7.3.4. ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ	56
7.4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ & ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 - ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ	60
8.1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ & ΠΟΛΟΙ ΕΛΞΗΣ.....	60

8.2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	61
8.3. ΑΝΑΛΥΣΗ & ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ.....	64
8.4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ, ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ & ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ.....	68
8.5. ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ.....	70
8.6. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΦΕΡΟΥΣΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ.....	72
ΜΕΡΟΣ Γ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	75
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	75
ΕΠΙΛΟΓΟΣ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	79
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	81

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μελέτη αυτή έχει σκοπό να περιγράψει το φαινόμενο του τουρισμού, τις επιπτώσεις του στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον καθώς επίσης και τη συμβολή του στην βιώσιμη τοπική ανάπτυξη της περιοχής με την οποία ασχολείται η εργασία. Ακόμα γίνεται μια προσπάθεια να καταγραφούν οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού.

Ο σκοπός της εργασίας αυτής είναι να αποτυπωθούν βασικές έννοιες του τουρισμού και των εναλλακτικών μορφών του και τη γενική κατάσταση του τουρισμού στην Ελλάδα. Έπειτα επιδιώκεται η παρουσίαση της ταυτότητας και της υφιστάμενης κατάστασης στο Δήμο Λουτρακίου –Περαχώρας, που είναι κατεξοχήν τουριστικός.

Η εργασία βασίζεται σε πληροφορίες από όλη τη σχετική βιβλιογραφία, στη συλλογή ξενόγλωσσων άρθρων σχετικά με το θέμα που είναι προς επεξεργασία και τη καταγραφή των σημαντικών σημείων και των παραδειγμάτων άλλων διεθνών και ευρωπαϊκών περιοχών αλλά και της ελληνικής πορείας.

Ο τουρισμός αντανakλά σήμερα μια σπουδαία κοινωνική μεταλλαγή που άρχισε στο τέλος της δεκαετίας του εξήντα και που προσδιορίζεται από την αύξηση του ελεύθερου χρόνου, την πρόβλεψη σε ταξίδια και αναψυχή που έπαψαν εδώ και καιρό να είναι το προνόμιο λίγων.

Ο τουρισμός αποτελεί μοχλό ανάπτυξης. Καθώς οι τουριστικές επιχειρήσεις θησαυρίζουν, υποβαθμίζονται αισθητικά τοπία, αυξάνεται η ρύπανση του εδάφους, της ατμόσφαιρας και έτσι εξαντλούνται οι φυσικοί πόροι και ρυπαίνονται οι θάλασσες και οι ακτές, επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού γενικά. Αντίδοτο είναι ο εναλλακτικός τουρισμός διότι έτσι δίνεται η ευκαιρία στους τόπους να ανακαλύψουν το πολιτισμό τους, να αναβιώσουν οι παραδόσεις τους και να προστατέψουν το περιβάλλον.

Επιτυγχάνοντας ενδογενή τουριστική ανάπτυξη μέσω της συμμετοχής του ντόπιου κοινωνικού συνόλου στην αναπτυξιακή διαδικασία, οι κάτοικοι μιας περιοχής έχουν τη δυνατότητα να προσδιορίσουν τη ζωή τους, σε μια κοινωνία που θέλουν να ζήσουν. Η αποδοχή από τους ντόπιους κατοίκους της τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται σημαντική για την μακροχρόνια επιτυχία του τουρισμού.

Στόχος είναι η επίτευξη μιας «αυτοδύναμης» και ανατροφοδοτούμενης αναπτυξιακής διαδικασίας «εκ των έσω» χωρίς εξαρτήσεις από ξένα κέντρα αποφάσεων, χωρίς επενδύσεις «από έξω», έτσι ώστε οι κάτοικοι να μπορούν να αξιοποιούν μόνοι τους, τους πόρους του χώρου τους.

Η στρατηγική της ανάπτυξης αυτή επιτρέπει στις τοπικές κοινωνίες να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τους πόρους τους. Οι τοπικές επιχειρήσεις, οι τοπικοί συνεταιρισμοί, οι τοπικοί σύνδεσμοι αποτελούν αυθεντική αξία στην διαδικασία της τοπικής ενδογενούς ανάπτυξης προετοιμάζουν το έδαφος για μια μακροχρόνια βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία στηρίζεται στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, στην ενεργοποίηση του ανθρώπινου και κοινωνικού δυναμικού και στην ανάδειξη των ιδιαίτερων κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών χαρακτηριστικών που διαθέτει ένας τόπος.

Η εργασία χωρίζεται σε τρία κύρια μέρη.

Το πρώτο μέρος διαρθρώνεται από τέσσερα κεφάλαια και αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο αναλύονται οι έννοιες του τουρισμού. Μετά από την ιστορική αναδρομή, γίνεται μια περιγραφή του τουρισμού και της τοπικής ανάπτυξης. Αναλύονται τα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά μεγέθη και παρουσιάζεται η βιώσιμη ανάπτυξη για την περιοχή. Ακολουθεί η ανάλυση του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Τα θέματα που καταγράφονται αφορούν τις μορφές τουρισμού, τα χαρακτηριστικά πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες του ελληνικού τουρισμού, τη σπουδαιότητα του τουριστικού τομέα στην Ελλάδα, τη θέση της Ελλάδας, την τουριστική ανταγωνιστικότητα και την τουριστική κίνηση στην Ελλάδα το 2008.

Το δεύτερο μέρος διαρθρώνεται από τέσσερα κεφάλαια και αποτελεί την πρακτική προσέγγιση της εργασίας. Αφορά τη μελέτη στο νομό Κορινθίας με

μελέτη στη φυσιογνωμία του νομού και στα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά του. Περιγράφει στοιχεία του δήμου Λουτρακίου Περαχώρας όπως είναι η φυσιογνωμία της περιοχής, τα δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, τα προβλήματα και τις αναπτυξιακές δυνατότητες. Τέλος αναλύει τον τουρισμό στο δήμο και πιο συγκεκριμένα την τουριστική ελκυστικότητα της περιοχής, την τουριστική δραστηριότητα, τις επιλογές τουριστικής ανάπτυξης και τέλος εκτιμά τη φέρουσα ικανότητα.

Τέλος το τρίτο μέρος αποτελεί μία σύνοψη όλης της εργασίας όπου παρατίθενται όλα τα συμπεράσματα και προτείνονται προτάσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής.

ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η τουριστική ανάπτυξη των ταξιδιών τα αρχαία χρόνια έχει άμεση σχέση με την παράλληλη ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων και αρτηριών, προκειμένου να ενισχυθεί η ασφάλεια των μεταφορικών μέσων που εξασφαλίζει άνεση και δυνατότητα περισσότερων μακρινών ταξιδιών και του χρήματος, που αναγνωρίζεται ως η πρώτη κοινή γλώσσα ανάμεσα στους λαούς του αρχαίου κόσμου.

Η βελτίωση των μεταφορικών μέσων συνοδεύτηκε από την χάραξη μεγαλύτερων δρόμων και την ανάπτυξη των θαλάσσιων μεταφορών. Το εμπόριο έγινε η αιτία για τα πρώτα ταξίδια στην μακρινή Κίνα και την Ινδία, ενώ μεγαλύτερη εντύπωση προκαλεί το θάρρος των ταξιδιωτών της Πολυνησίας που με μακρινά σκάφη διέσχιζαν τους ωκεανούς (Hudman, L, E, & Hawkins, E., D., 1989, σελ. 11).

Οι πρώτοι λαοί που επεκτείνουν την επιρροή τους στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής είναι οι Αιγύπτιοι, Ασσύριοι και Πέρσες, οι οποίοι γίνονται αιτία για την περαιτέρω βελτίωση των όρων και της ασφάλειας των ταξιδιών.

Η ανάγκη να μείνουν ανοικτοί οι δρόμοι για λόγους οικονομικούς, πολιτικούς και στρατιωτικούς καθώς και η διαμόρφωση των πρώτων επιρροών έδωσαν μεγάλη ώθηση στα ταξίδια της εποχής.

Τα πρώτα ταξίδια με πολλά κίνητρα όπως ψυχαγωγία, πολιτισμός και θρησκεία, διαμορφώνονται αυτήν την εποχή με την ανάπτυξη περιοχών που προσφέρουν ένα φάσμα τουριστικών υπηρεσιών αλλά και ποικιλία απο αξιοθέατα για τους τουρίστες.

Η σταδιακή ανάπτυξη του τουρισμού μέχρι και την εποχή των Ρωμαίων χαρακτηρίζεται από την διεύρυνση του φάσματος των προσφερόμενων

υπηρεσιών, την διαρκή εξειδίκευση των τουριστικών ταξιδιών και την εμπέδωση της ασφάλειας στις μεταφορές.

Ο 19ος αιώνας μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο αιώνας – κλειδί για την δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού και την διαμόρφωση των συνθηκών που θα οδηγήσουν στην μελλοντική μαζικοποίηση. Η αρχή έγινε με τις εξελίξεις στο χώρο των μεταφορών και επικοινωνιών και συνεχίζεται με την οργανωτική και οικονομική επέκταση του τουρισμού στο παγκόσμιο χώρο και ολοκληρώνεται με τις θεσμικές, κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις που οδηγούν στην βιομηχανική επανάσταση.

Εκείνη την περίοδο ο τουρισμός αποκτά για πρώτη φορά τα χαρακτηριστικά μιας βιομηχανίας υπηρεσιών, γεγονός που αποτυπώνεται και στους τουριστικούς οδηγούς της περιοχής. Η βιομηχανική επανάσταση διαμόρφωσε νέες συνθήκες στον κόσμο με την μηχανοποίηση της παραγωγής και την αύξηση της παραγωγικότητας, ενώ οδήγησε στην παραγωγή νέων προϊόντων και την διεύρυνση των εθνικών αγορών. Η οικονομική ανάπτυξη που ακολούθησε άλλαξε την δομή των επαγγελμάτων, δημιουργώντας νέα επαγγέλματα στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Η μεσαία τάξη απαιτούσε σταθερότητα στον οικονομικό και πολιτικό τομέα προκειμένου να μπορέσει να απολαύσει τους καρπούς της καταναλωτικής κοινωνίας που θα μορφοποιηθεί και θα συγκροτηθεί θεσμικά στην διάρκεια του 20ου αιώνα. Τα νέα καταναλωτικά προϊόντα των μεσαίων τάξεων στις Ευρώπης εκφράζονται στην ανάπτυξη των τουριστικών περιοχών με ιαματικές πηγές καθώς και των παραθαλάσσιων θέρετρων.

Οι εξελίξεις του 20ου αιώνα έως και τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αποτελούν ουσιαστικά μια συνέχεια των κυρίαρχων τάσεων που διαμορφώνουν το νέο «οργανωμένο» τουρισμό στον παγκόσμιο χώρο.

Η εφεύρεση του αυτοκινήτου και η κατοπινή μαζική παραγωγή του δίνει μια εντυπωσιακή ώθηση στα ταξίδια και ανοίγει τον δρόμο για την αυτονόμηση των τουριστών που επιλέγουν και αποφασίζουν ευκολότερα ένα ταξίδι. Η ανακάλυψη και η κατοπινή εξέλιξη των αεροπλάνων αποτέλεσε την βάση

στην οποία στηρίχθηκε η μαζικοποίηση του τουρισμού στην μεταπολεμική περίοδο (Burkart, A., J and Medlik, S., 1973, σελ. 7).

Οι πρώτες δεκαετίες του αιώνα διαμορφώνουν επίσης ένα πλαίσιο ανάπτυξης των υποδομών του τουρισμού με κύρια χαρακτηριστικά την σύγχρονη οργανωτική διάρθρωση, την διεθνοποίησης των παρεχόμενων υπηρεσιών, την παροχή καλύτερων τιμών και περισσότερης ασφάλειας στους ταξιδιώτες.

Η σχετική σταθερότητα της παγκόσμιας οικονομίας και η εμπέδωση ενός σταθερού πολιτικού συστήματος στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες επιτρέπει την παροχή καλύτερων τιμών και την διοργάνωση ασφαλέστερων ταξιδιών στο διεθνή χώρο με αποτέλεσμα την μαζικοποίηση των τουριστικών ταξιδιών.

Ο τουρισμός γίνεται πλέον μια διαρκώς και ευρύτερου φάσματος αναπτυξιακή δραστηριότητα που παράγει εισόδημα και διαμορφώνει νέες επαγγελματικές εξειδικεύσεις και μορφές απασχόλησης στον παγκόσμιο χώρο.

Τα ανεπτυγμένα κράτη προωθούν πλέον τον τουρισμό ως οικονομική δραστηριότητα με προφανή θετικά αποτελέσματα για τις οικονομίες τους, ενώ διαμορφώνουν και το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο που θα ενισχύσει, οργανώσει αλλά και ελέγξει αυτή την ταχύτατα αναπτυσσόμενη τουριστική βιομηχανία.

Με την πάροδο των ετών ο τουρισμός αποτέλεσε έναν ισχυρό οικονομικό παράγοντα της κοινωνίας και βασική προϋπόθεση για την επιβίωση της. Τα έσοδα από τον τουρισμό, ήταν πολύ σημαντικά για την κοινωνία, αφού μπορούσαν να συμβάλλουν σε διάφορα προβλήματα και στην επίλυση τους (Τσάρτας, Π., 1996, σελ. 27).

Μετά το 1950 ο τουρισμός αρχίζει να αναπτύσσεται με εντυπωσιακούς ρυθμούς που αποτυπώνονται τόσο στους δείκτες κίνησης των τουριστών όσο και στους οικονομικούς και αναπτυξιακούς δείκτες που τον χαρακτηρίζουν.

Πρόκειται πλέον για ένα ιδιόμορφο κοινωνικό φαινόμενο που αφενός σχετίζεται με τα νέα κοινωνικά και καταναλωτικά πρότυπα που επικρατούν

στις αναπτυγμένες κοινωνίες και αποτυπώνονται κατά κύριο λόγο στους τρόπους χρήσης του ελεύθερου χρόνου και αφετέρου δημιουργεί ένα ισχυρό οικονομικό τομέα ο οποίος επηρεάζει άμεσα τις επιλογές και τα χαρακτηριστικά της ανάπτυξης χωρών ή περιοχών.

Η αλματώδης ανάπτυξη του τουρισμού επηρεάστηκε άμεσα και ενισχύθηκε από μια σειρά παράγοντες και γεγονότα που σηματοδότησαν την μεταπολεμική περίοδο και ιδιαίτερα τα χαρακτηριστικά της ανάπτυξης της

Οι παράγοντες αυτοί είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Η πολιτική και η οικονομική σταθερότητα: Οι ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου είναι αυτές που κατά τεράστιο ποσοστό καθορίζουν την ενεργοποίηση του τουρισμού στο παγκόσμιο χώρο. Η πολιτική σταθερότητα και οι καλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης επιτρέπουν μια ανακατανομή των εισοδημάτων σε περισσότερα στρώματα πληθυσμού και επιπλέον υπάρχει περισσευούμενο εισόδημα σε μεγάλο ποσοστό των μεσαίων κοινωνικών κατηγοριών και στρωμάτων. Η οικονομική σταθερότητα των οικονομικά αναπτυγμένων χωρών προσδιορίζει και την πορεία ανάπτυξης του παγκόσμιου τουρισμού σε εθνικό και τοπικό επίπεδο αφού από αυτές κατά κύριο λόγο προέρχονται οι τουρίστες άρα και η δαπάνη που οδηγεί στην ανάπτυξη άλλων χωρών ή περιοχών του κόσμου, καθώς και οι επενδύσεις που δημιουργούν υποδομή είτε στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό αυτών των χωρών.
- ✓ Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου και η ανάπτυξη του κοινωνικού κράτους στις αναπτυγμένες χώρες: Η έντονη αύξηση του ελεύθερου χρόνου που έχουν οι εργαζόμενοι στις αναπτυγμένες αλλά και σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες οδηγεί στην μαζικοποίηση του τουριστικού φαινομένου και στην διεύρυνση του φάσματος των υπηρεσιών που προσφέρει ο τουριστικός τομέας. Η δεκαετία του '60 και του '70 χαρακτηρίζονται από την θεσμική και οργανωτική ανάπτυξη στις πλουσιότερες χώρες του κόσμου ενός πλέγματος θεσμών και υπηρεσιών το οποίο συνάρθρωσε την έννοια του κοινωνικού κράτους. Η έννοια του κοινωνικού κράτους έχει να κάνει με την πολιτική που το κράτος

εφαρμόζει στο χώρο των κοινωνικών υπηρεσιών και της κοινωνικής πρόνοιας των πολιτών του. Το σύγχρονο κράτος προτίθεται να συνδράμει οικονομικά και θεσμικά στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών του με την δημιουργία υπηρεσιών και θεσμών οι οποίες θα συμβάλλουν προς αυτήν την κατεύθυνση(Dumazedier, J., 1987).

- ✓ Δημογραφικοί και Οικονομικοί παράγοντες: Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν άμεσα την τουριστική ανάπτυξη δημιουργώντας τις συνθήκες για διάθεση μεγαλύτερου ποσοστού εισοδήματος στον τουρισμό ή για αύξηση του χρόνου που μπορεί να αφιερωθεί στα ταξίδια(Young, G., 1962). Η μετανάστευση προς τα αστικά κέντρα που παρατηρείται στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες έχει ως επακόλουθο την διαμόρφωση νέων παραγωγικών και κοινωνικών σχέσεων στις μεγαλουπόλεις με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό την ανάδειξη μιας νέας διευρυμένης μεσαίας τάξης με απασχόληση κυρίως στις υπηρεσίες. Η επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα που χαρακτηρίζει αυτήν την τάξη επικεντρώνεται στην κατανάλωση αγαθών και προϊόντων που μπορούν να θεωρηθούν ενδεικτικά μιας κοινωνικής ανόδου και ένα τέτοιο αγαθό είναι ο τουρισμός.
- ✓ Η ανάπτυξη των μαζικών μεταφορικών μέσων: Η μαζικοποίηση του τουρισμού στηρίχθηκε και ενισχύθηκε αρχικά απο την βελτίωση των μεταφορικών μέσων και αργότερα απο την επέκταση της χρήσης τους σε τεράστια ποσοστά του πληθυσμού των αναπτυγμένων χωρών. Το αυτοκίνητο γίνεται ένα κοινωνικό σύμβολο για τα ανερχόμενα κοινωνικά στρώματα της εποχής που επιδιώκουν να προβάλλουν την κοινωνική τους άνοδο μέσα απο την απόκτηση καταναλωτικών αγαθών. Η εφεύρεση του αεροπλάνου, τρένου και πλοίων διευκόλυνε τις μετακινήσεις των τουριστών και ενίσχυσε οικονομικά τις χώρες λόγω της αύξησης των επισκεπτών (Τσάρτας, Π., 1996, σελ. 34).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο τουρισμός χαρακτηρίζεται ως ένας ιδιόμορφος και ταχύτατα αναπτυσσόμενος τομέας της παγκόσμιας οικονομίας, καθώς και ότι συνδέεται άμεσα με κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές στις σύγχρονες κοινωνίες . Η σχετικά πρόσφατη ανάπτυξη του τουρισμού και η αδυναμία να οριστεί αρχικά η έννοια του, σε αντίθεση με έννοιες που ήταν περισσότερο αποδεκτές αποτέλεσε πρόβλημα για τον εννοιολογική οριοθέτηση του τουρισμού (Τσάρτας, Π., 1996, σελ. 37).

Ο τουρισμός την σημερινή εποχή αποτελεί ένα φαινόμενο διεθνές, σύνθετο και πολύπλευρο, το οποίο λαμβάνει μαζικές διαστάσεις. Η Ελλάδα για πολλούς τουρίστες εδώ και πολλά χρόνια αποτελεί ένα δημοφιλή τόπο προορισμού και ταξιδιών. Στην Ελλάδα ο τουρισμός αλλοδαπών ως ένα οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο έκανε την εμφάνιση του από τη δεκαετία του είκοσι και μετά.

Ο τουριστικός τομέας έχει δείξει ότι οι μέχρι τώρα γενικές τάσεις του τουρισμού είναι μακροχρόνια αυξητικές, με αποτέλεσμα η χώρα να κατατάσσεται για το 2000, στην 15η θέση στον κόσμο και στην 10^η θέση μεταξύ των ευρωπαϊκών προορισμών (Παγκόσμιο Οργανισμός Τουρισμού, 2004). Ωστόσο αυτές οι τουριστικές τάσεις δεν αποκλείουν και φαινόμενα αστάθειας και άνισης κατανομής εισοδήματος. Αποτέλεσμα αυτών ήταν να παρουσιαστεί κορεσμός και πιέσεις στο κοινωνικό, οικιστικό και φυσικό περιβάλλον ορισμένων περιοχών της χώρας.

Η υποβαθμισμένη και χωρίς έλεγχο προσφορά που συχνά χαρακτηρίζει ορισμένους τουριστικούς προορισμούς της Ελλάδος προκαλεί ισχυρές πιέσεις στις τοπικές κοινωνίες (Κούση Μ, 2000, σελ 5), στο οικιστικό και φυσικό περιβάλλον (Κοκκώσης Χ, 2000, σελ. 5).

Η κατάσταση αυτή στον ελληνικό τουρισμό έκαμψε την ανταγωνιστικότητα του και δημιούργησε σοβαρούς περιορισμούς εις βάρος της μονοπωλιακής αγοράς των διεθνών πρακτόρων τουρισμού.

Η τουριστική δραστηριότητα στην Ελλάδα ξεκινά από την Αθήνα η οποία έχει αποκτήσει μεγάλη φήμη λόγω των πολιτιστικών πόρων της και της συγκέντρωσης ξενοδοχειακού εξοπλισμού και τουριστικών υπηρεσιών.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '70, σημαντικές συγκεντρώσεις παρατηρούνται και σε νησιά όπως είναι η Κέρκυρα, τα Δωδεκάνησα (Ρόδος, Κως), στη Κρήτη (Ηράκλειο, Αγ.Νικόλαος) και στη Χαλκιδική. Η ζήτηση ήταν έντονη προς τις παραθαλάσσιες περιοχές με αποτέλεσμα ο τουρισμός να εξελιχθεί τελικά σε τουρισμό διακοπών μαζικού χαρακτήρα (Σπιλάνης Γ, 2000).

Για την Ελλάδα ο τουρισμός αποτελεί έναν τομέα ιδιαίτερης σημασίας ο οποίος με σωστό προγραμματισμό μπορεί να οδηγήσει την χώρα σε πολλά οφέλη και να βελτιώσει την οικονομική της κατάσταση.

Ο ελληνικός τουρισμός συνεισφέρει στην οικονομία σε επίπεδο εθνικό, περιφερειακό αλλά και τοπικό. Ο πλούσιος εθνικός φυσικός και πολιτισμικός πλούτος, η ποικιλία, το ευχάριστο κλίμα και η φιλοξενία αποτελούν σημαντικά πλεονεκτήματα που μπορούν εν μέρει να εξηγήσουν την μέχρι τώρα τουριστική ανάπτυξη που έχει γνωρίσει η χώρα μας. Επίσης προάγει και τα σημαντικά περιθώρια μεγαλύτερης ανάπτυξης του τουρισμού στην Ελλάδα.

Ωστόσο ορισμένες κινήσεις που έγιναν κατά καιρούς στον προγραμματισμό και στην οργάνωση της τουριστικής βιομηχανίας ήταν λανθασμένες με αποτέλεσμα να χάσει ο τουρισμός τον δυναμισμό του και να εξελιχθεί χωρίς προοπτική και στρατηγικό όραμα.

Οι διάφορες εξωτερικές συνθήκες όπως οι πολιτικές και οικονομικές αναδιαρθρώσεις στην Ευρώπη και την Μεσόγειο άσκησαν επιρροή στις διεθνείς τουριστικές ροές και αύξησαν τον ανταγωνισμό στην τουριστική βιομηχανία. Ο βασικότερος όμως λόγος ήταν οι εσωτερικές αδυναμίες και η αδράνεια της χώρας οι οποίες διαστρέβλωσαν την δομή του τουρισμού και τις τουριστικές επιχειρήσεις.

Συνεπώς ο τουρισμός έπρεπε να αποκτήσει ξανά την παλιά του αίγλη και να ενεργοποιήσει τον δυναμικό του ρόλο. Γι' αυτό πρωταρχικός στόχος είναι η ριζική αναδιάρθρωση και απελευθέρωση του τομέα ώστε να αυξηθούν τα οικονομικά και πολιτιστικά οφέλη της Ελλάδος, γεγονός που θα συνέβαλλε στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη και θα αποτελούσε έναν μοχλό ανάπτυξης.

2.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

2.1.1. ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Η ακαθάριστη αξία του τουριστικού τομέα είναι δύσκολο να προσδιοριστεί εξαιτίας της δυσκολίας υπολογισμού της. Ο πιο βασικός λόγος αυτής της δυσκολίας είναι ο χαμηλός βαθμός στατιστικής οργάνωσης και πληροφόρησης στον τομέα αυτό.

Συνεπώς, για να υπολογιστεί η οικονομική συμβολή του ελληνικού τουριστικού τομέα στο ΑΕΠ θα πρέπει η οικονομία να βασίζεται σε εκτιμήσεις οι οποίες θα πρέπει να προσεγγίζουν την πραγματικότητα.

2.1.2. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Σχετικά με το ισοζύγιο πληρωμών, ο τουρισμός επηρεάζει την εισροή συναλλάγματος και την μείωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών.

Τα τελευταία χρόνια οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον τουριστικό τομέα έχουν ενισχυθεί ως πρώτη πηγή συναλλάγματος μεταξύ των αδήλων πόρων (Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, 1993).

2.1.3. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Ο τουριστικός τομέας εκτός των παραπάνω πλεονεκτημάτων προσφέρει πολλές θέσεις εργασίας σε διάφορα άτομα γεγονός που βοηθά στον

περιορισμό της ανεργίας. Στις ανεπτυγμένες χώρες ο τουριστικός τομέας υπολογίζεται ότι απασχολεί περίπου 6% - 9%, ποσοστό αρκετά υψηλό.

Στην Ελλάδα, η απασχόληση στον τουριστικό τομέα δεν παρακολουθείται ξεχωριστά. Συνεπώς οι εκτιμήσεις που γίνονται δεν απέχουν πολύ από την πραγματικότητα. Η ΕΣΥΕ (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2005), στον τομέα των υπηρεσιών, παρακολουθεί ξεχωριστά την απασχόληση στα Ξενοδοχεία και Εστιατόρια.

2.2. ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οι κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στις χώρες υποδοχής τουριστών είναι ένα από τα πρώτα θέματα που αναλύθηκαν εμπειρικά από την κοινωνιολογία του τουρισμού. Με τον όρο κοινωνικές επιπτώσεις αναφερόμαστε στις επιπτώσεις που μπορεί να φέρει ο τουρισμός στην κοινωνία.

Ορισμένους από τους τουριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν τον κοινωνικό χαρακτήρα της χώρας είναι (Forster, J, 1964,σελ.262):

- ✓ Κοινωνικές αλλαγές στην δομή της κοινωνίας λόγω της παρουσίας των τουριστών
- ✓ Οι κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες που λειτουργούν ως φορείς επιτάχυνσης των κοινωνικών αλλαγών
- ✓ Οι τύποι του τουρισμού που συνδέονται με τις κοινωνικές επιπτώσεις
- ✓ Τα στάδια ανάπτυξης του τουρισμού σε μια περιοχή
- ✓ Εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν της τουριστική ανάπτυξη

Ο Forster, J, (1964) αναλύει τρία στάδια ανάπτυξης του τουρισμού τα οποία είναι:

- ✓ 1^ο στάδιο: Σε αυτό το σημείο οι τουρίστες ή επενδυτές ανακαλύπτουν μια περιοχή που διαθέτει πλούσιους περιβαλλοντικούς και τουριστικούς

πόρους και βρίσκεται συνήθως στο ύπαιθρο. Η παρουσία του δεν γίνεται αιτία να αλλάξει η κατάσταση στην τοπική κοινωνία και οι τουρίστες λειτουργούν ως επισκέπτες και χρησιμοποιούν τις υπάρχουσες υποδομές

- ✓ 2^ο στάδιο: Σε αυτό το στάδιο αρχίζουν οι κάτοικοι να ανταποκρίνονται θετικά στην τουριστική ανάπτυξη στρεφόμενοι στις επενδύσεις σε υποδομές για τον τουρισμό, ενώ παράλληλα ενισχύονται από κράτος
- ✓ 3^ο στάδιο: Σε αυτό το στάδιο ο τουρισμός εισέρχεται μαζικά στην περιοχή με επενδύσεις που προέρχονται κατά κύριο λόγο από αλλοδαπούς ή από άτομα που κατοικούν σε άλλες περιοχές.

Το ζήτημα των σταδίων ανάπτυξης στηρίζεται σε μια σχηματική εξελικτική θεώρηση της τουριστικής ανάπτυξης αλλά χαρακτηρίζεται παράλληλα από μια προσέγγιση λειτουργική η οποία δεν αποδίδει παρά ένα μέρος των διαπλεκόμενων κοινωνικών φαινομένων της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι τίποτα δεν επιβάλλει σε μια περιοχή να περάσει διαδοχικά από όλα τα στάδια της ανάπτυξης του τουρισμού. Για παράδειγμα ο χρόνος που μεσολαβεί από την ανακάλυψη ως την θεσμοθέτηση του τουρισμού συμπιέζεται και τείνει να αποτελεί έναν επιβαρυντικό παράγοντα για την πορεία των κοινωνικών αλλαγών που παρουσιάζονται στον τόπο υποδοχής.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών αλλά και οι πιθανές τοπικές ιδιομορφίες δεν αποτελούν παράγοντες που αναιρούν την γενική τάση που ωθεί προς τον μαζικό τουρισμό του 3^{ου} σταδίου.

Συνεπώς οι κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης έχουν να κάνουν με το στάδιο ανάπτυξης στο οποίο βρίσκεται η περιοχή αλλά και το βαθμό διαφοροποίησης της τοπικής κοινωνικής και παραγωγικής δομής που οφείλεται στην παρουσία του τουρισμού (Τσάρτας, Π., 1996, σελ. 264).

2.3. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο τουρισμός είναι γενικώς αποδεκτό ότι βρίσκεται σε στενή σχέση με το φυσικό περιβάλλον. Με άλλα λόγια το φυσικό περιβάλλον αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, ή το κεφάλαιο με το οποίο μπορεί να αναπτυχθεί περαιτέρω. Συνεπώς ο τουρισμός καλείται να αναδείξει και να αξιοποιήσει την περιοχή ώστε να υπάρξουν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά οφέλη.

Στη χώρα μας, η επιθυμητή ισορροπία μεταξύ περιβάλλοντος και τουρισμού δεν κατάφερε να επιτευχθεί στο καλύτερο δυνατό. Βασικό χαρακτηριστικό του φαινομένου που επικρατεί στην χώρα μας είναι η υπερ-συγκέντρωση τουριστών και η περιβαλλοντική επιβάρυνση ορισμένων περιοχών, οι οποίες αναπτύχθηκαν επιλεκτικά σε αντίθεση με άλλες περιοχές οι οποίες αν και αξιόλογες παρέμειναν αναξιοποίητες και περιβαλλοντικά άθικτες.

Η υπερ-συγκέντρωση τουριστών σε ορισμένες περιοχές και η κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της ζήτησης είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των παρεμβάσεων στο φυσικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα την εμφάνιση σοβαρών περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων και απωλειών. Παραδείγματα περιβαλλοντικής επιβάρυνσης είναι οι περιπτώσεις της καταστροφής βιοτόπων, της μείωσης της βιοποικιλότητας, της ρύπανση των υδάτων και γενικά την απαξίωση του φυσικού περιβάλλοντος (Καραμέρης, Α., 2005).

Την σπουδαιότητα του προβλήματος μπορούμε να την διαπιστώσουμε αν λάβουμε υπόψη ότι σε επίπεδο χώρας υφίσταται ήδη ένα υψηλό ανταγωνιστικό δυναμικό μεταξύ τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος, πολύ περισσότερο δε στο νησιωτικό χώρο, όπου ο τουρισμός παρουσιάζει πολλαπλάσια ένταση.

Όλες αυτές οι περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις είχαν αρνητικό αντίκτυπο στον τουρισμό, καθόσον επηρέασαν την ποσότητα και ποιότητα του τουριστικού «κεφαλαίου», το οποίο άρχισε να μην ανταποκρίνεται πλέον στα συνεχώς ανερχόμενα επίπεδα των τουριστών.

Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης, δηλαδή η υπάρχουσα απόκλιση μεταξύ «πραγματικού» και «επιθυμητού» ήταν η εμφάνιση στον τουρισμό της Ελλάδος σημείων «κόπωσης» των τουριστών, που συνοδεύτηκε με «εγκατάλειψη» παραδοσιακών τουριστικών κέντρων και αναζήτηση άλλων περιοχών με «περισσότερο» φυσικό περιβάλλον.

Η τάση στροφή αυτή προς το φυσικό περιβάλλον και της αξίας του εξελίσσεται αυξητικά μέχρι τις μέρες μας. Η συνειδητοποίηση της κατάστασης αυτής και η ανάγκη προσαρμογής των καταστάσεων στις νέες απαιτήσεις της ζήτησης έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση νέων μορφών εναλλακτικού τουρισμού όπως είναι ο ήπιος, εναλλακτικός, πράσινος, αειφορικός τουρισμός, οικοτουρισμός, και αγροτουρισμός.

Οι όροι αυτοί χρησιμοποιούνται τα τελευταία χρόνια για να υποδηλώσουν την εναλλακτική πρόταση τουρισμού, σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό. Πολλοί υποστηρίζουν ότι η υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού αποτελεί «πανάκεια» για την επίλυση των δημιουργηθέντων προβλημάτων, ωστόσο απαιτείται και ο προγραμματισμός και η οργάνωση από την πλευρά της κοινωνίας (Καραμέρης, Α., 2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας όταν πρωτοεμφανίστηκε είχε περιβαλλοντικές διαστάσεις και άμεση σχέση με τον μέγιστο αριθμό τουριστών που μπορεί να δεχτεί μια περιοχή χωρίς να υπάρχουν σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Αργότερα η έννοια της φέρουσας ικανότητας έγινε πιο γενική και ενσωματώθηκαν σε αυτήν και άλλοι παράγοντες όπως κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτιστικοί καθώς και αυτοί δέχονται σημαντικές επιρροές από τον τουρισμό.

Σε ότι έχει να κάνει με την οικονομική διάσταση της φέρουσας ικανότητας είναι αποδεκτό πως μια περιοχή μπορεί να απορροφήσει τουριστικές δραστηριότητες τόσες ώστε να μην επηρεάζονται αρνητικά επιθυμητές τοπικές δραστηριότητες.

Σχετικά με την κοινωνική διάσταση αυτή έχει να κάνει με το αν η φέρουσα ικανότητα μπορεί να οριστεί ως το επίπεδο εκείνο στο οποίο η τοπική κοινωνία μπορεί να μην ανέχεται την παρουσία τουριστών (Mathieson & Wall, 1982).

Ο Inskoop το 1998 προσέθεσε στην φέρουσα ικανότητα την αρνητική επίπτωση που μπορεί να επιφέρει ο πλεονάζων τουρισμός στην κοινωνία, οικονομία και περιβάλλον.

Οι ορισμοί για την φέρουσα ικανότητα ήταν πάρα πολλοί και αυτός που τελικά έγινε αποδεκτός ανέφερε ότι η φέρουσα ικανότητα αντιπροσωπεύει τον αριθμό των ανθρώπων που μπορούν να επισκέπτονται μια περιοχή χωρίς να δημιουργούν αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική, πολιτιστική και περιβαλλοντική ζωή των κατοίκων.

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας είναι εύκολο να εφαρμοστεί μόνο σε νέους τουριστικούς προορισμούς όπου ο μαζικός τουρισμός δεν έχει δημιουργήσει έντονες αρνητικές επιπτώσεις.

Το σημαντικότερο πρόβλημα που εμφανίζει η έννοια της φέρουσας ικανότητας έχει να κάνει με τον τρόπο υπολογισμού της αφού δεν μπορεί να προσδιοριστεί ένα μέτρο το οποίο θα μπορεί να εκτιμά το μέγεθος των επιπτώσεων του τουρισμού.

Παράλληλα δεν είναι εύκολος ο προσδιορισμός του μέγιστου αριθμού τουριστών που μπορεί να δεχτεί μια περιοχή και η εποχικότητα αποτελεί σημαντικό εμπόδιο εκτίμησης της φέρουσας ικανότητας λόγω του ότι ο συνωστισμός και οι μέγιστοι αριθμοί συγκέντρωσης εμφανίζονται για ένα μικρό χρονικό διάστημα μέσα στο χρόνο (Σπιλάνης & Βαγιάννη, 2004).

Η επέκταση του ορισμού της φέρουσας ικανότητας πέρα από την περιβαλλοντική διάσταση οδήγησε στην υιοθέτηση της έννοιας του βιώσιμου τουρισμού. Η πιο σημαντική διαφορά ανάμεσα στον βιώσιμο τουρισμό και στην φέρουσα ικανότητα είναι ότι στο βιώσιμο τουρισμό δεν υπάρχουν όρια που δεν πρέπει να υπερβεί η τουριστική ανάπτυξη, αλλά υπάρχει μια συνεχής προσπάθεια ανάπτυξης και αναβάθμισης των οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών και πολιτιστικών επιδόσεων της χώρας.

Ο βιώσιμος τουρισμός είναι η προσπάθεια απομάκρυνσης του συμβατικού ή μαζικού τουρισμού και προσπάθεια βελτίωσης της κατάστασης μιας περιοχής σε σχέση με το πώς ήταν κατά την διάρκεια του μαζικού τουρισμού.

Ο βιώσιμος τουρισμός ως έννοια και πρακτική είναι πιο αποτελεσματικός σε σχέση με την φέρουσα ικανότητα λόγω του ότι δεν προσκρούει στα υπάρχοντα προβλήματα και βελτιώνει την υπάρχουσα κατάσταση του περιβάλλοντος και της κοινωνίας γενικότερα χωρίς να ξεπερνά τα όρια όπως γίνεται στην περίπτωση της φέρουσας ικανότητας (Σπιλάνης & Βαγιάννη, 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

4.1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ, 1981) ορίζει τον τουρισμό ως μια δραστηριότητα που περιλαμβάνει κάθε είδους μετακινήσεις, είτε διαμέσω διεθνών συνόρων (αλλοδαπός) είτε όχι (ημεδαπός), για πάνω από 24 ώρες και για διάφορους λόγους, στους οποίους δεν συμπεριλαμβάνονται λόγοι μετανάστευσης και τακτικής ημερήσιας απασχόλησης. Ο ανωτέρω ορισμός καθορίζει την τουριστική δραστηριότητα με βάση τη συγκυριακή μετακίνηση των ανθρώπων. Στο παρελθόν, μια στενότερη αστική θεώρηση περιόριζε την έννοια του τουρισμού σε μετακινήσεις και δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου. Γενικά ο τουρισμός έχει ερμηνευτεί από πολλούς ερευνητές αλλά δεν έχει καταφέρει να συμπεριλάβει στον ορισμό του όλες τις διαστάσεις του.

Ένας άλλος απλός και κατανοητός ορισμός για τον τουρισμό και ο οποίος χρησιμοποιείται συνήθως αναφέρει ότι τουρισμός είναι η μετακίνηση των ανθρώπων από μία γεωγραφική θέση σε μία άλλη για περίοδο μικρή ή μεγάλη. Με άλλα λόγια ο τουρισμός έχει να κάνει με τις μετακινήσεις προσώπων από τόπο σε τόπο, είτε στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό με σκοπό την αναψυχή. (Καραθάνος, 1996 :13)

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (World Tourism Organisation, 1993, «Recommendations on Tourism Statistics») λέγοντας αριθμό τουριστών εννοούμε τις μετακινήσεις προσώπων για τουλάχιστον μια νύχτα, για λόγους:

- 1) ψυχαγωγίας, ανάπαυσης, διακοπών,
- 2) επισκέψεων σε φίλους και συγγενείς,
- 3) επαγγελματικούς,
- 4) υγείας,
- 5) θρησκευτικούς,

6) για διάφορες αθλητικές εκδηλώσεις κ.λ.π.

Υπό το πρίσμα μιας σύγχρονης θεώρησης ο τουρισμός δεν αντικατοπτρίζεται ως μια μεμονωμένη δραστηριότητα αλλά ως ένα πλέγμα δραστηριοτήτων με κύριες αυτές της διαμονής, της εστίασης, της μετακίνησης, της ψυχαγωγίας και των γενικών και εξειδικευμένων υπηρεσιών. Θεωρείται ως σύμπλεγμα στενά αλληλοεξαρτώμενων οικονομικών κλάδων που συμμετέχουν στην παραγωγή του τουριστικού προϊόντος.

Αυτή η διεύρυνση προάγει τη στήριξη της άποψης ότι η βιομηχανία ταξιδιών και τουρισμού είναι η μεγαλύτερη και η πιο δυναμική βιομηχανία, αποτελούσα την κύρια πηγή δημιουργίας εσόδων, απασχόλησης, ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα και των υποδομών (άποψη του ΠΟΤ, 1997).

Με τον όρο τουριστικές εισπράξεις αναφερόμαστε στις εισπράξεις από:

α) Ομαδικά και οργανωμένα ταξίδια, διακοπές, εκδρομές

β) Διαμονή σε ξενοδοχεία και άλλα καταλύματα

γ) Φαγητό και ποτά

δ) Μεταφορές

ε) Ψυχαγωγία – πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις

στ) Αγορές

ζ) Διάφορα.

Συνήθως τα κίνητρα για τουρισμό διαφέρουν από λαό σε λαό και από άνθρωπο σε άνθρωπο. Ορισμένα χαρακτηριστικά κίνητρα τουρισμού είναι τα επαγγελματικά, τα ψυχαγωγίας – ευχαρίστησης, της αναζήτησης περιπέτειας, της εκπαίδευσης, της υγείας, του αθλητισμού και της επίσκεψης αρχαιολογικών χώρων.

Η ανάπτυξη του τουρισμού τα τελευταία 40 χρόνια είναι πολύ μεγάλη, καθώς πέρασε από το επίπεδο των λίγων στον μαζικό τουρισμό. Σημαντικοί παράγοντες αυτής της αλλαγής ήταν τόσο η τεχνολογική ανάπτυξη η οποία

μείωσε τις αποστάσεις, όσο και η ανάγκη για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των εργαζομένων στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

4.2. ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (ICAP, 2008) ο τουρισμός διακρίνεται σε :

- Εγχώριο, που αφορά τους κατοίκους μιας χώρας που ταξιδεύουν εντός αυτής (π.χ Έλληνες εντός της Ελλάδας),
- Εξερχόμενο, που αφορά τους κατοίκους μιας χώρας που ταξιδεύουν σε άλλη χώρα (π.χ Έλληνες που ταξιδεύουν στην Αγγλία),
- Εισερχόμενο, που αφορά τους αλλοδαπούς που ταξιδεύουν σε μια δεδομένη χώρα (π.χ Άγγλοι που έρχονται στην Ελλάδα).

Πέρα από τις τρεις βασικές κατηγορίες τουρισμού, υπάρχει και ο λεγόμενος εσωτερικός τουρισμός, ο οποίος καλύπτει τον εγχώριο και τον εισερχόμενο τουρισμό μαζί, ο εθνικός τουρισμός που καλύπτει τον εγχώριο και τον εξερχόμενο τουρισμό και τέλος ο διεθνής τουρισμός, ο οποίος είναι ο εξερχόμενος και ο εισερχόμενος μαζί.

Πέρα από τις διακρίσεις του τουρισμού στις παραπάνω κατηγορίες, έχουν καθιερωθεί επίσης ορολογίες σχετικές με μορφές τουρισμού με κριτήριο τα κίνητρα των τουριστών που ταξιδεύουν. Έτσι η πρώτη και πιο διαδεδομένη μορφή τουρισμού είναι ο Μαζικός Τουρισμός. Ουσιαστικά περιλαμβάνει τους τουρίστες, που αναζητούν στο ταξίδι κυρίως ξεκούραση και διασκέδαση, ενώ κύρια χαρακτηριστικά του είναι η μαζικότητα, η ομαδικότητα και ο διεθνισμός.

Η δεύτερη μορφή τουρισμού είναι γνωστή ως Ειδικός Τουρισμός και περιλαμβάνει τον τουρισμό Ειδικών Ενδιαφερόντων και τον Εναλλακτικό τουρισμό. Αφορά περισσότερο τους τουρίστες που επιλέγουν ειδικές μορφές τουρισμού ανάλογα με πιο εξειδικευμένα ενδιαφέροντα και κίνητρα που έχουν (π.χ. θρησκευτικός τουρισμός, οικολογικός- περιβαλλοντικός τουρισμός,

ιαματικός τουρισμός, πολιτιστικός και συνεδριακός τουρισμός, αγροτουρισμός κτλ.) και τουρίστες, οι οποίοι αναζητούν γενικότερα διαφορετικό τύπο διακοπών (αθλητικός τουρισμός, θαλάσσιος, ορειβατικός).

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια να αναπτυχθεί ιδιαίτερα ο συνεδριακός τουρισμός, ο οποίος αποτελεί μια από τις σημαντικότερες ειδικές μορφές τουρισμού. Ο μαζικός τουρισμός θεωρείται πιο παραδοσιακός και συνδέεται πιο άμεσα με τα τουριστικά γραφεία, σε αντίθεση με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που είναι λιγότερο εξαρτημένες από τους tour operators και λιγότερο συνδεδεμένες με την θερινή περίοδο.

Τα είδη του τουρισμού στην Ελλάδα είναι τα εξής:

Θαλάσσιος Τουρισμός: Τα νησιά της Ελλάδος θεωρούνται από τα καλύτερα στον κόσμο και για το λόγο αυτό αποτελούν και ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Αυτός ο τουριστικός πλούτος της Ελλάδας είναι μοναδικός στη Μεσόγειο και αξιοποιείται από ξένους επισκέπτες υψηλού εισοδηματικού και ποιοτικού επιπέδου. Ο θαλάσσιος τουρισμός ετησίως αποφέρει πολλά έσοδα στη χώρα.

Ενδημικός Τουρισμός: Ο ενδημικός τουρισμός αφορά κυρίως την τρίτη ηλικία τουριστών όπως για παράδειγμα συνταξιούχους αλλά και νεότερους που δεν έχουν δεσμεύσεις εργασίας στη χώρα τους και έχουν ανάγκη να ζήσουν σε καλύτερο κλίμα. Η Ελλάδα διαθέτει πολύ καλό κλίμα και ορισμένες περιοχές της χώρας μας είναι παραδείγματα τόπων όπου διαμένουν ξένοι για μακρές περιόδους ή έχουν κάνει τη δεύτερη κατοικία τους. Αυτό το είδος του τουρισμού είναι συνάρτηση του επιπέδου των υπηρεσιών υγείας, του επιπέδου της ψυχαγωγίας και της αποτελεσματικής προστασίας του περιβάλλοντος.

Εσωτερικός Τουρισμός: Ο εσωτερικός τουρισμός αποτελεί τη βάση της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής και ανταποκρίνεται σε ζωτικές ανάγκες του πληθυσμού. Στην Ελλάδα αναπτύσσεται με τη βοήθεια των διαφόρων τουριστικών οργανώσεων.

Κοινωνικός Τουρισμός: Ο κοινωνικός τουρισμός επιδιώκει την ενίσχυση από το κράτος, από τους εργοδότες, από τα συνδικάτα και από τα ασφαλιστικά ταμεία, των εργαζομένων και των οικογενειών τους που δεν έχουν τα οικονομικά μέσα εκείνα τα οποία θα τους βοηθήσουν να πραγματοποιήσουν ευχάριστες και φθηνές διακοπές. Η ενίσχυση αυτή πραγματοποιείται με διάφορους τρόπους όπως δημιουργία και λειτουργία κατάλληλων τουριστικών εγκαταστάσεων με χαμηλό κόστος, οικονομικές παροχές, εξασφάλιση καλύτερων τιμών μέσω ομαδικών κρατήσεων κ.λ.π..

Εναλλακτικός Τουρισμός: Ο τουρισμός αυτός σηματοδοτεί μία νέα περίοδο τουριστικής ανάπτυξης και τουριστικής πολιτικής για τον ελληνικό χώρο.

Οι πρώτες προσπάθειες ξεκίνησαν από το τέλος της δεκαετίας του 1980. Τα κοινωνικά στρώματα που συμμετέχουν σε αυτό το τουρισμό είναι μέσης και άνω μόρφωσης αλλά και εισοδήματος. Τα σημαντικότερα είδη εναλλακτικού τουρισμού που υπάρχουν και τα οποία έχουν την δυνατότητα να αναπτυχθούν στην χώρα μας για να επιτευχθεί βιώσιμος τουρισμός είναι ο Οικοτουρισμός, ο Πολιτιστικός τουρισμός, ο Συνεδριακός τουρισμός, ο Αθλητικός τουρισμός, ο Θρησκευτικός τουρισμός, ο Ιαματικός τουρισμός, ο χιονοδρομικός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο ορειβατικός τουρισμός και ο περιπατητικός τουρισμός. (Ραφαήλ, 2001: 67)

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών (<http://www.iter.gr>) ο εξελίξεις στην τουριστική οικονομία τα τελευταία χρόνια είναι οι εξής:

- Η τουριστική οικονομία, δηλαδή το σύνολο της προστιθέμενης αξίας που προσδιορίζεται αμέσως και εμμέσως από την τουριστική ζήτηση, κυμαίνεται στο επίπεδο 18 – 20% του ΑΕΠ,
- Η απασχόληση στον τουριστικό τομέα ανέρχεται σε 690.000 άτομα,
- Το συνάλλαγμα που αποκτάται φτάνει τα 9 δις. \$ και έχει αποδειχθεί ότι ο τουρισμός έχει καταφέρει να βελτιώσει την κατανομή του περιφερειακού εισοδήματος τα τελευταία 20 – 30 έτη,

- Το τουριστικό συνάλλαγμα είναι 2,5 φορές μεγαλύτερο από το συνάλλαγμα των βιομηχανικών εξαγωγών και 1,8 φορές μεγαλύτερο από το σύνολο των εξαγωγών,
- Το 1960 το τουριστικό ακαθάριστο προϊόν ήταν ίσο με 3% του ΑΕΠ, ενώ το 2000 έφτανε το 20% του ΑΕΠ,

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ο τουρισμός έχει πάρει οριστικά τη σκυτάλη ως πρωταγωνιστής στην αναπτυξιακή διαδικασία. Καταφέρνει να ξεπερνά σημαντικά προβλήματα και να προσφέρει περισσότερη απασχόληση και έσοδα στην χώρα μας. Χωρίς καμία υπερβολή μπορεί να υποστηριχθεί ότι το βασικό εμπόδιο της συνεχούς ανάπτυξης του τουριστικού τομέα είναι οι δυνατότητες προσφοράς των σχετικών ανθρωπογενών υπηρεσιών σε ανταγωνιστικές τιμές και ποιότητα. (Παυλόπουλος, 2001: 15)

Το παραπάνω είναι αναγκαίο να γίνει κατανοητό για να μπορέσουν να βελτιωθούν οι υπηρεσίες που προσφέρονται στον τουρισμό, να αναπτυχθούν οι υποδομές και γενικότερα η χώρα μας να αποκτήσει μια πιο ανταγωνιστική θέση σε σχέση με άλλες ανταγωνίστριες χώρες.

4.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σύμφωνα με τον ΕΟΤ (ΕΟΤ, 2001: 14) τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού είναι τα παρακάτω:

1. Ανοδική τάση αφίξεων αλλοδαπών τουριστών με συνέπεια την δημιουργία νέων τουριστικών υποδομών για την προσέλκυση της αυξανόμενης πελατείας,
2. Σημαντική μείωση του μεριδίου των Αμερικανών τουριστών με αποτέλεσμα την απώλεια υψηλού τουριστικού εισοδήματος και την αναζήτηση νέων αγορών,

3. Αυξανόμενη συμμετοχή εσωτερικού τουρισμού με συνέπεια την δυνατότητα χρονικής κατανομής της ζήτησης,
4. Μικρή διάρκεια τουριστικής περιόδου με συνέπεια την θερινή επιβάρυνση των υποδομών και την υπολειτουργία εκτός σεζόν γεγονός που κάνει αναγκαία την ανάπτυξη άλλων μορφών τουρισμού για τους υπόλοιπους μήνες,
5. Μονοδιάστατο τουριστικό προϊόν: "Ήλιος – Θάλασσα", με συνέπεια την εύκολη υποκατάσταση από άλλες μεσογειακές χώρες,
6. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του ελληνικού τουρισμού είναι κυρίως κληρονομημένα όπως για παράδειγμα το φυσικό περιβάλλον και η πολιτισμική κληρονομιά με συνέπεια να υπάρχει σημαντικό περιθώριο ποιοτικής βελτίωσης με την δημιουργία υποδομών,
7. Υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση τουριστικής υποδομής με αποτέλεσμα την άνιση ανάπτυξη των τουριστικών υποδομών,
8. Περιορισμένη διάρθρωση τουριστικής ζήτησης με λίγους τουριστικούς πράκτορες με αποτέλεσμα την ύπαρξη ισχυρών πιέσεων για χαμηλές τιμές,
9. Ξενοδοχειακές μονάδες και καταλύματα τα οποία είναι μικρού ή μεσαίου μεγέθους και προσφέρουν χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών με αποτέλεσμα την αδυναμία διαπραγμάτευσης με τους ισχυρούς ταξιδιωτικούς πράκτορες,
10. Διοικητικά εμπόδια εισόδου νέων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων σε ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές με συνέπεια την έλλειψη κινήτρων αναβάθμισης καταλυμάτων,
11. Μικρό μέγεθος των μη ξενοδοχειακών τουριστικών επιχειρήσεων με αποτέλεσμα την δημιουργία προβλημάτων βιωσιμότητας και δυσκολία προσαρμογής στα νέα τεχνολογικά δεδομένα.

Σύμφωνα με την σημερινή οικονομική κατάσταση της Ελλάδος, συνάγονται ορισμένα πλεονεκτήματα αλλά και αδυναμίες του Ελληνικού τουρισμού.

Τα πλεονεκτήματα της χώρας μας είναι τα εξής:

- Η αφθονία και ποικιλομορφία των φυσικών πόρων που επιτρέπουν τουρισμό 12μηνης βάσης,
- Η θέση της χώρας μας στον παγκόσμιο τουρισμό αφού κατέχει την 17η θέση σε αφίξεις και σε εισπράξεις την 27η,
- Το σημαντικό ιστορικό και πολιτιστικό απόθεμα καθώς και η σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή,
- Ο σημαντικός ρόλος του Τουρισμού στην Περιφερειακή Ανάπτυξη,
- Η θετική συνεισφορά του Αναπτυξιακού Νόμου στην αναβάθμιση των ξενοδοχειακών και τουριστικών υποδομών γενικότερα,
- Η δημιουργία κατά την τελευταία 15ετία σημαντικών επιχειρήσεων που προσφέρουν εμπλουτισμένο προϊόν για την προσέλκυση τουριστών ειδικών ενδιαφερόντων,
- Η πλούσια παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής,

Ο τουρισμός μας έχει τις εξής αδυναμίες:

- Ο έντονος εποχικός χαρακτήρας,
- Η επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος λόγω των τουριστικών δραστηριοτήτων αφού δεν τηρούνται οι περιβαλλοντικοί όροι,
- Η μείωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος εξαιτίας της ανάπτυξης νέων αγορών όπως είναι της Τουρκίας,
- Η αλλοίωση των πολιτιστικών χαρακτηριστικών στις τοπικές κοινωνίες,
- Η μη διαφοροποίηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος,
- Η άνιση τουριστική ανάπτυξη των Περιφερειών της χώρας,
- Οι σημαντικές ελλείψεις σε υποδομές και αναδομές όπως είναι οι μεταφορές, οι ξενοδοχειακές υποδομές και οι συνεδριακοί χώροι,

- Το υψηλό ποσοστό μέσης και χαμηλής τάξης κλινών,
- Η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστικών μονάδων είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις με περιορισμένη ικανότητα προώθησης, αξιοποίησης και αποτελεσματικής οικονομικής διαχείρισης,
- Δεν υπάρχει επαρκώς ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.

4.4. ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κατά την τελευταία δεκαετία διαπιστώθηκε σε μεγάλο βαθμό η σπουδαιότητα του τουρισμού για την μελλοντική οικονομική ανάπτυξη και τον περιορισμό της ανεργίας τόσο στην Ευρώπη όσο και στην χώρα μας. Η συνειδητοποίηση αυτή έστρεψε τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού και τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον προσδιορισμό της συμβολής του τουριστικού τομέα στην δημιουργία του ΑΕΠ και στο μέγεθος της απασχόλησης.

Η κατασκευή και η καθιέρωση τουριστικών λογαριασμών, με βάση τα αυστηρά κριτήρια κατάρτισης των εθνικών λογαριασμών, θα προσέφερε μια αξιόπιστη και ολοκληρωμένη γνώση για τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού. Οι πληροφορίες των τουριστικών λογαριασμών έχουν σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να περιλαμβάνουν το σύνολο της δραστηριότητας που συνδέεται με τον τουρισμό.

Με βάση τα ανωτέρω, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Τουρισμού και Ταξιδιών (WTTC) σε συνεργασία με την Εταιρεία Παροχής Οικονομικής Πληροφορήσεως και Συμβουλών (WEFA), χρησιμοποιούν δυο έννοιες στην προσπάθειά τους να προσεγγίσουν το πρόβλημα μετρήσεως του τουριστικού προϊόντος.

- Την έννοια του τουριστικού κλάδου, ο οποίος αναφέρεται στις δραστηριότητες που παράγουν αγαθά και υπηρεσίες συνδεδεμένα με τους τουρίστες. Αυτές οι δραστηριότητες είναι τα ξενοδοχεία και τα καταλύματα,

τα γραφεία ταξιδιών πάσης φύσεως, ορισμένοι κλάδοι μεταφορών, κέντρα πληροφόρησης τουριστών, κλάδοι παραγωγής κ.λ.π..

- Την έννοια της τουριστικής οικονομίας, στην οποία περιλαμβάνονται τόσο τα αγαθά και υπηρεσίες που συνδέονται άμεσα με τον τουρίστα, όσο και οι παραγωγικές δραστηριότητες που εξαρτώνται σε υψηλό βαθμό, ακόμη και για την ύπαρξή τους, από την τουριστική δαπάνη.

Στα ανωτέρω πρέπει να προστεθούν και οι πολλές επιδράσεις της τουριστικής δαπάνης. Επισημαίνεται ότι η πραγματοποιηθείσα πρόοδος στην προσέγγιση του μεγέθους του τουριστικού τομέα και της συμβολής του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί στατιστικά.

Η δυσκολία αυτή έγκειται στο ότι δεν είναι γνωστό το μέγεθος του στατιστικού σφάλματος και δεν προκύπτει σαφώς από τα πρώτα ευρήματα το εννοιολογικό περιεχόμενο των κονδυλίων που περιλαμβάνονται στον λογαριασμό του Ακαθάριστου Τουριστικού Προϊόντος.

4.5. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Ελλάδα, από τα πρώτα κιόλας μεταπολεμικά χρόνια, βρίσκεται ανάμεσα στις πιο τουριστικές χώρες της Ευρώπης. Οι διεθνείς αφίξεις τουριστών από σχεδόν ανύπαρκτες το έτος 1950, φθάνουν τα 13 εκατομμύρια το έτος 2000 και υπολογίζεται ότι θα φθάσουν τα 20 εκατομμύρια μέχρι το έτος 2010 (Μελέτη ΙΤΕΠ, αριθμ. 5, 1999).

Πίνακας: Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα, τα χρόνια 2000 - 2007

Έτος	Αφίξεις
2000	13.567.453
2001	14.678.688
2002	14.918.177
2003	14.784.560
2004	14.267.420
2005	15.449.133
2006	17.283.910
2007	18.754.593

Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

Στοιχεία από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού φανερώνουν ρυθμούς μεταβολής ανά δεκαετία που αγγίζουν το 1098% για την δεκαετία 1950-1960, το 302% για την δεκαετία 1960-1970, το 227% για την δεκαετία 1970-1980 κλπ., ρυθμοί μεταβολής υψηλότεροι από κάθε άλλη χώρα σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο (<http://www.sete.gr>, 2003). Το φυσικό περιβάλλον, η πολιτιστική κληρονομιά και η πλούσια ιστορία της αποτέλεσαν και αποτελούν ακόμη τα πλεονεκτήματα της Ελλάδας ως χώρας υποδοχής τουριστών. Η εξέλιξη αυτή έχει μετατρέψει τον τουριστικό τομέα σε ένα αρκετά δυναμικό κομμάτι της ελληνικής οικονομίας, οι άμεσες και έμμεσες επιδράσεις του οποίου συνεισφέρουν το 18-20% του ΑΕΠ. Η τουριστική ανάπτυξη αντικατοπτρίζεται τόσο στον αριθμό των ξενοδοχειακών κλινών, οι οποίες το 2006 αριθμούν τις 693.252 σε σύνολο των 9.111 ξενοδοχειακών μονάδων όλων των κατηγοριών, όσο και στο σύνολο των απασχολουμένων στο

τουριστικό κλάδο (σύμφωνα με την ΕΣΥΕ Ξενοδοχεία και εστιατόρια κλάδος 55) οι οποίοι κατά το γ' τρίμηνο του 2007 έφθασαν τις 340.000.

Η Ελλάδα στην πρόσφατη Έκθεση που παρουσιάστηκε το Μάρτιο του 2009 (<http://www.weforum.org>) βρίσκεται στην 24η θέση μεταξύ των 133 οικονομιών με βαθμολογία 4,9 (με άριστα το 7). Σε σχέση με πέρυσι η Ελλάδα υποχώρησε δύο θέσεις χωρίς να αλλάξει η συνολική της βαθμολογία, ωστόσο πέρυσι οι χώρες που διαγωνίζονταν ήταν 130.

Μεταξύ των 41 ευρωπαϊκών χωρών που συμμετέχουν στο Δείκτη η Ελλάδα καταλαμβάνει την 18η θέση. Βρίσκεται έτσι χαμηλότερα από χώρες όπως η Ελβετία, η Γαλλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Κύπρος και ψηλότερα από χώρες όπως η Ιταλία, η Μάλτα, η Κροατία, η Σλοβενία, η Ουγγαρία, η Τουρκία και η Τσεχία.

Πιο αναλυτικά η Ελλάδα στις τρεις κατηγορίες του Γενικού Δείκτη καταλαμβάνει τις εξής θέσεις:

- Την 18η θέση στην Κατηγορία Ρυθμιστικό Πλαίσιο (με βαθμολογία 5,49)
- Την 27η θέση στην Κατηγορία Επιχειρηματικό Περιβάλλον και Υποδομές (με βαθμολογία 4,66)
- Την 27η θέση στην Κατηγορία Ανθρώπινοι, Πολιτισμικοί και Φυσικοί Πόροι (με βαθμολογία 4,58)

Στους 14 Πυλώνες που συνθέτουν αυτές τις τρεις κατηγορίες Δεικτών η Ελλάδα έλαβε τις εξής θέσεις:

□ *Κατηγορία Ρυθμιστικό Πλαίσιο*

- ο Νόμοι και κανονισμοί – 57η θέση
- ο Περιβαλλοντική αειφορία – 47η θέση
- ο Ασφάλεια – 47η θέση
- ο Υγεία και υγιεινή – 19η θέση

ο Βαθμός προτεραιότητας στον κλάδο - 3η θέση

□ *Κατηγορία Επιχειρηματικό Περιβάλλον και Υποδομές*

ο Υποδομές αεροπορικών μεταφορών – 19η θέση

ο Υποδομές επίγειων μεταφορών – 43η θέση

ο Υποδομές τουρισμού – 5η θέση

ο Υποδομές Τεχνολογιών και Πληροφορικής – 40η θέση

ο Ανταγωνιστικότητα τιμών στον κλάδο – 114η θέση

□ *Κατηγορία Ανθρώπινοι, Πολιτισμικοί και Φυσικοί Πόροι*

ο Ανθρώπινο δυναμικό – 44η θέση

ο Στάση απέναντι στον τουρισμό – 35η θέση

ο Φυσικοί πόροι - 74η θέση

ο Πολιτισμικοί πόροι - 23η θέση

Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (<http://www.weforum.org>):

Η θέση της Ελλάδας παραμένει σταθερή σε σχέση με πέρυσι. Ευνοείται κυρίως από τους πλούσιους πολιτιστικούς πόρους, την άριστη υγεία και υγιεινή και τις καλές τουριστικές υποδομές. Η Ελλάδα ταξινομείται πολύ υψηλά όσον αφορά το βαθμό προτεραιότητας που δίνει η Κυβέρνηση στον τουριστικό τομέα. Περαιτέρω, υπάρχει σημαντική σχέση της κοινωνίας με τον τουρισμό συγκριτικά με πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η οποία αντανακλάται σε μια γενικά ανοικτή και θετική στάση απέναντι στους τουρίστες. Ωστόσο η συνολική απόδοση της χώρας συγκρατείται από τους κανονισμούς που δεν είναι εξ ολοκλήρου ενθαρρυντικοί για την ανάπτυξη του τομέα, τους αυστηρούς κανόνες που υπάρχουν για τις άμεσες ξένες επενδύσεις (FDI), καθώς επίσης και το σημαντικό χρόνο και κόστος που απαιτείται για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης. Άλλο ένα αδύνατο σημείο είναι οι υποδομές των επίγειων μεταφορών της χώρας, οι οποίες είναι

χειρότερες απ' ό,τι είναι σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες (κυρίως η ποιότητα των σιδηροδρόμων και των λιμένων).

Τα δυνατά σημεία της Ελλάδας σύμφωνα με την Έκθεση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ είναι:

- Η έμφαση που δίνεται από την Κυβέρνηση στον τομέα του Τουρισμού, η Ελλάδα σε αυτό τον Πυλώνα καταλαμβάνει την 3η θέση μεταξύ των 133 οικονομιών.
- Δεύτερο δυνατό σημείο είναι οι Τουριστικές Υποδομές. Σε αυτό τον Πυλώνα η χώρα μας καταλαμβάνει την 5η θέση.
- Τέλος, η Ελλάδα καταλαμβάνει την 19η θέση στους πυλώνες των Αεροπορικών υποδομών και της Υγείας και Υγιεινής.

Αυτά είναι τα δυνατά σημεία, πάνω στα οποία η χώρα μας μπορεί να βασιστεί. Και είναι πολύ σημαντικά γιατί αντανακλούν την εικόνα που έχουν οι άλλοι για εμάς, αλλά και την εικόνα που έχουμε εμείς για τη χώρα μας.

Τα αδύνατα σημεία σύμφωνα με τη συγκεκριμένη Έκθεση είναι:

- Η ανταγωνιστικότητα τιμών όπου η χώρα μας καταλαμβάνει την 114^η θέση.
- Επίσης, στον Πυλώνα Φυσικοί πόροι η Ελλάδα καταλαμβάνει την 74^η θέση και
- Στους Νόμους και κανονισμούς καταλαμβάνει την 57η θέση.

Πιο αναλυτικά στους επιμέρους Δείκτες, στα θετικά καταγράφονται:

- Η πληθυσμιακή πυκνότητα των Ιατρών-Παθολόγων (1η θέση)
- Η πρόσβαση σε πόσιμο νερό (1η θέση)
- Η παρουσία στην αγορά μεγάλων εταιρειών ενοικιάσεως αυτοκινήτων (1η θέση)
- Η επικύρωση των περιβαλλοντικών συνθηκών (2η θέση)

- Η συμμετοχή σε τουριστικές εκθέσεις (3η θέση)
- Ο αριθμός των τουριστικών δωματίων (4η θέση)
- Η συμμετοχή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (7η θέση)
- Ο αριθμός των μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς (9η θέση)

Στα αρνητικά σημεία της χώρας έχουμε:

- Το καθεστώς απολύσεων και προσλήψεων εργαζομένων (113η θέση)
- Την επίδραση στην επιχειρηματικότητα των Κανονισμών για τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (107η θέση)
- Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε Ισοδύναμα Αγοραστικής Δύναμης (107^η θέση)
- Τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (99η θέση)
- Το εύρος της χρήσης του Διαδικτύου από τις επιχειρήσεις (97η θέση)
- Τις τιμές των καυσίμων (96η θέση)

Συνεπώς προκύπτει ένα στρατηγικό συμπέρασμα: Η Ελλάδα χώρα με συγκριτικά καλές τουριστικές υποδομές θα πρέπει να βασιστεί στην ποιότητα του τουριστικού προϊόντος δίνοντας έμφαση στους φυσικούς και πολιτιστικούς της πόρους και να μην ανταγωνιστεί στο πεδίο των τιμών. Ωστόσο το ποιοτικό τουριστικό προϊόν θα πρέπει να τιμολογηθεί ανταγωνιστικά ώστε να έχει την ανάλογη, υψηλή ζήτηση.

4.6. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ. Ο ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΦΟΡΟΥΜ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η σημασία του τουριστικού τομέα οδήγησε και στη δημιουργία ενός ξεχωριστού Δείκτη και μιας σημαντικής Έκθεσης που εκπονείται κάθε χρόνο από το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (WEF) (<http://www.weforum.org>) και έχει ήδη λάβει μεγάλη δημοσιότητα. Από το 2007 και μετά το Φόρουμ εκδίδει

και υπολογίζει τον Δείκτη Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας (Travel & Tourism Competitiveness Index - TTCI), ο οποίος και καταγράφει την «τουριστική» ανταγωνιστικότητα 133 χωρών για το 2009.

Η ανάλυση του Δείκτη εξυπηρετεί δύο σκοπούς:

Κατ' αρχάς παρέχει στους ενδιαφερόμενους χρήσιμες συγκριτικές πληροφορίες για πολλές οικονομίες και ένα σημαντικό εργαλείο αξιολόγησης στις επιχειρήσεις και τους επενδυτές.

Δεύτερον, η ανάλυση παρέχει μια ευκαιρία για τον κλάδο να προβάλει στους εθνικούς σχεδιαστές πολιτικής τα εμπόδια στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου και να δώσει λαβή για την έναρξη διαλόγου μεταξύ του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου.

Ο Δείκτης Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας - TTCI είναι βασισμένος σε τρεις κατηγορίες μεταβλητών. Αυτές οι κατηγορίες συνοψίζονται ως εξής:

- (1) Ρυθμιστικό πλαίσιο
- (2) Επιχειρηματικό περιβάλλον και υποδομές
- (3) Ανθρώπινοι, πολιτιστικοί και φυσικοί πόροι

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει εκείνα τα στοιχεία που σχετίζονται κυρίως με την κυβερνητική πολιτική, η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τα στοιχεία του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και των υποδομών κάθε οικονομίας και η τρίτη κατηγορία τους ανθρώπινους, πολιτιστικούς, και φυσικούς πόρους κάθε χώρας. Οι τρεις κατηγορίες στηρίζονται σε 14 Πυλώνες Δεικτών, οι οποίοι είναι οι εξής:

1. Νόμοι και κανονισμοί,
2. Περιβαλλοντική αειφορία,
3. Ασφάλεια,
4. Υγεία και υγιεινή,

5. Βαθμός προτεραιότητας στον κλάδο,
6. Υποδομές αεροπορικών μεταφορών,
7. Υποδομές επίγειων μεταφορών,
8. Υποδομές τουρισμού,
9. Υποδομές Τεχνολογιών και Πληροφορικής,
10. Ανταγωνιστικότητα τιμών στον κλάδο,
11. Ανθρώπινο δυναμικό,
12. Στάση της κοινωνίας απέναντι στον τουρισμό,
13. Φυσικοί πόροι,
14. Πολιτιστικοί πόροι.

4.7. Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟ 2008

Η παγκόσμια οικονομική κρίση επηρεάζει εξαιρετικά αρνητικά τόσο τα δημόσια οικονομικά όσο και την πραγματική οικονομία αρκετών χωρών.

Αναπόφευκτα, η Ελλάδα υφίσταται τις συνέπειες αυτής της κρίσης. Ο τομέας του τουρισμού, ως τομέας που απασχολεί άμεσα και έμμεσα το 1/5 περίπου του ενεργού πληθυσμού καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την διαμόρφωση των κύριων δημοσιονομικών μεγεθών. Σε αυτή τη δύσκολη οικονομική συγκυρία η ελληνική τουριστική βιομηχανία, βασικός διαμορφωτής του ελληνικού ΑΕΠ καλείται να ανταγωνιστεί το 2009 τους ποιοτικούς και φτηνότερους προορισμούς πολλών γειτονικών μας χωρών.

Η τουριστική πτώση το δεύτερο μισό του 2008, προμηνύει χειρότερες εξελίξεις για τον κλάδο το 2009. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με σχετική μελέτη της Eurobank (<http://www.eurobank.gr>), τους τελευταίους έξι μήνες του 2008 παρατηρήθηκαν παγκοσμίως σημαντικές πτώσεις στις αφίξεις και ιδιαίτερα

στην Νότια Ευρώπη. Σε αντίθεση στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη παρατηρήθηκε πτώση μόνο τους τελευταίους τρεις μήνες, ενώ τουριστικοί προορισμοί στην Μέση Ανατολή και την Αφρική, δεν εμφάνισαν σημεία κάμψης της τουριστικής κίνησης το 2008. Οι πρόσφατες εξελίξεις οδηγούν τις εκτιμήσεις για το 2009 σε αρνητική πλέον περιοχή. Η επιβράδυνση στις τουριστικές αφίξεις αναμένεται να είναι εντονότερη στην Ευρώπη, ιδιαίτερα στη Νότια Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Οι ταξιδιωτικές εισπράξεις στην Ελλάδα αναμένονται να ακολουθήσουν την τάση των αφίξεων.

Σύμφωνα με τη μελέτη της Eurobank (<http://www.eurobank.gr>) ο κίνδυνος για δυσμενέστερες προοπτικές για το 2009 στηρίζεται κυρίως στο γεγονός ότι οι καταναλωτές και οι οικονομίες στις κύριες τουριστικές αγορές μας πλήττονται καθημερινά. Οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία χαρακτηρίζονται πλέον από αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Σύμφωνα με την Eurobank (<http://www.eurobank.gr>), από την ανάλυση των ιστορικών στοιχείων προκύπτει ότι οι περίοδοι παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης συμπίπτουν με αντίστοιχες περιόδους αύξησης των αφίξεων στην Ελλάδα, ιδίως στο διάστημα 1996-2000 και 2005-2007. Αντίθετα, σε περιόδους οικονομικής επιβράδυνσης, οι αφίξεις τουριστών στη χώρα μας επηρεάζονται αρνητικά.

Υπολογίζεται ότι για κάθε πτώση του ρυθμού μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ κατά μία ποσοστιαία μονάδα, οι ετήσιες τουριστικές εισπράξεις στην Ελλάδα μειώνονται κατά 10% περίπου. Έτσι, με βάση τις πρόσφατες προβλέψεις του ΟΟΣΑ για την παγκόσμια ανάπτυξη το 2009 και 2010, εκτιμάται από τη Eurobank ότι οι συνολικές αφίξεις ξένων τουριστών στην Ελλάδα ενδέχεται να συρρικνωθούν κατά 12% με 15% το 2009 και 3% με 4% το 2010. Με σημείο αναφοράς ένα τέτοιο δυσόιωνο σενάριο, η απώλεια στις τουριστικές εισπράξεις μπορεί να είναι της τάξης του 20% για το 2009.

Με τα διαθέσιμα δεδομένα για τις τουριστικές εισπράξεις, η μείωση των αφίξεων μπορεί να μεταφραστεί σε μια πτώση των τουριστικών εσόδων από τον ξένο τουρισμό της τάξης των €2 δισ. περίπου για το 2009 ή και παραπάνω, με προοπτικές για μείωση των εσόδων και το 2010.

Το θετικό στοιχείο των αναλύσεων είναι ότι τα νησιά του Αιγαίου και η Κρήτη, εμφανίζουν ιστορικά μεγαλύτερες αντοχές απέναντι στην πτώση ζήτησης και στις οικονομικές κρίσεις, σε αντιδιαστολή με την Αθήνα.

Επιπλέον, πιο ισχυρός στις οικονομικές επιβραδύνσεις εμφανίζεται ο εγχώριος τουρισμός, ο οποίος μειώνεται αλλά με βραδύτερους ρυθμούς από ό,τι ο ξένος. Κατά γενική εκτίμηση, η Ελλάδα χαίρει αρκετά καλής διαφοροποίησης στο τουριστικό της χαρτοφυλάκιο σε σχέση με άλλες από 67

Μεσογειακές χώρες. Ωστόσο πρέπει να διατηρήσει και να αυξήσει τα μερίδια της στις παραδοσιακές της αγορές (ΗΠΑ, Γερμανία, ΗΒ, Ιταλία κ.ά.) καθώς επεκτείνει το χαρτοφυλάκιο της στις νέες αγορές της Ρωσίας και της Ασίας.

Το τουριστικό χαρτοφυλάκιο της Ελλάδος σύμφωνα με τη Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>) για το 2007, το 56% των αφίξεων στα ξενοδοχεία της χώρας μας οφείλεται σε τουρίστες από το εξωτερικό ενώ το 44% σε εγχώριο τουρισμό. Παράλληλα, το 44% του συνόλου των ξένων τουριστών για το 2007 προερχόταν από την Ευρωζώνη (14% από τη Γερμανία, 7,6% από τη Γαλλία, 7,8% από την Ιταλία, 4,4% από την Ολλανδία), το 12,7% από το ΗΒ, το 4,4% από την Ασία, το 3,8% από τη Ρωσία ενώ από τη Βόρειο Αμερική ήταν σχεδόν το 10% συνολικά (8,3% από τις ΗΠΑ).

Παραδοσιακά, οι τρεις κύριες χώρες-αγορές για την ελληνική τουριστική βιομηχανία είναι η Γερμανία, το ΗΒ και η Ιταλία, μια σχέση που φαίνεται να αλλάζει τα τελευταία έτη, καθώς εμφανίζεται πιο ισχυρή ζήτηση από νέες αγορές όπως αυτές της Ανατολικής Ευρώπης και της Ασίας. Ωστόσο, βραχυχρόνια η Ελλάδα εξαρτάται τουριστικά εκτός από τον Έλληνα τουρίστα, από τον τουρίστα από την Ευρωζώνη (κυρίως Γερμανία, Ιταλία και Γαλλία), από το ΗΒ και τις ΗΠΑ. Το γεγονός αυτό αποτελεί κίνδυνο γιατί οι τουρίστες από τις ΗΠΑ, το ΗΒ και τη Γερμανία θα δυσκολευτούν να ταξιδέψουν στη χώρα μας φέτος λόγω της μεγάλης οικονομικής ύφεσης και πιστωτικής κρίσης στις χώρες τους. Η πτώση των αφίξεων από αυτές τις χώρες θα επηρεάσει και τα έσοδα.

Με εξαίρεση την Τουρκία και την Κροατία, σε όλες τις ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών μειώθηκαν την περίοδο Ιανουαρίου –Οκτωβρίου 2008. Το ύψος της μείωσης είναι περίπου το ίδιο για Ελλάδα και Ισπανία (-1,4% και -1,3% αντίστοιχα), ενώ ελαφρά χαμηλότερα ήταν για την Ιταλία (-1%) και την Κύπρο (0,6%). Θετικά κινήθηκαν οι συναλλαγματικές εισπράξεις στην Ελλάδα κατά 4%, αλλά και σε όλες τις ανταγωνίστριες χώρες με εξαίρεση την Κύπρο που σημείωσε μείωση κατά 4,1%. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι αποτελεί ιδιαίτερα ανησυχητικό φαινόμενο το γεγονός ότι η επίδοση των κατεχοχών τουριστικών περιοχών της χώρας μας (Κρήτη, Δωδεκάνησα, Ιόνια Νησιά) ήταν επίσης αρνητική. Τη χειρότερη επίδοση μεταξύ των τριών παραπάνω περιοχών σημείωσαν τα Δωδεκάνησα (-2%) και ακολουθούν τα Ιόνια Νησιά (-1,4%) και η Κρήτη (-0,4%). Ωστόσο, θετική πορεία σημείωσαν οι αφίξεις στην Κεφαλονιά (+15,1%), Μύκονο (+3,8%) και Χίο (+22,6%). Η αρνητική πορεία του τουρισμού στέλνει το μήνυμα ότι το 2009 θα είναι μια ακόμη πιο δύσκολη χρονιά. Το πόσο δύσκολη θα είναι θα εξαρτηθεί από το πόσο θα επηρεαστεί από την κρίση το εισόδημα των αλλοδαπών που θέλουν να επισκεφτούν τη χώρα μας και κατά πόσο θα τους επηρεάσει σε αυτή τους την απόφαση.

Σύμφωνα με πρόσφατη ανακοίνωση (30 Μαρτίου 2009) του ΙΤΕΠ (<http://www.iter.gr>), η τουριστική κίνηση προς τη χώρα μας πρόκειται να μειωθεί κατά τουλάχιστον 4,24% το 2009, ενώ η μείωση της τουριστικής κίνησης από τις παραδοσιακές αγορές θα είναι ακόμη μεγαλύτερη, τουλάχιστον 4,58%. Επίσης, η συρρίκνωση της τουριστικής δραστηριότητας στη χώρα μας θα έχει σημαντικά αρνητική επίδραση στον τομέα της απασχόλησης.

Ειδικότερα, μείωση των αφίξεων κατά 5%, 10% ή 15% θα οδηγήσει στην απώλεια θέσεων εργασίας για ολόκληρη την οικονομία της τάξης των 69.000, 96.000 και 144.000 ατόμων, αντίστοιχα.

Αυτά είναι ορισμένα από τα συμπεράσματα της έκθεσης «Διεθνής Οικονομική Κρίση και Τουρισμός», την οποία κατάρτισε το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.

Η εν λόγω προσέγγιση και εξαγωγή εκτιμήσεων – προβλέψεων βασίζεται στις εκτιμήσεις της Eurostat για την πορεία του ΑΕΠ (Ιανουάριος 2009) στις κύριες αγορές του ελληνικού τουρισμού και στη συμπεριφορά των δυνητικών τουριστών των αγορών αυτών, με βάση τις μεταβολές στο εισόδημά τους.

Πιο συγκεκριμένα, τα συνοπτικά συμπεράσματα και οι προτάσεις πολιτικής στις οποίες καταλήγει η έκθεση του ΙΤΕΠ έχουν ως εξής: Κατά το 2009 ο ελληνικός τουρισμός θα βρεθεί υπό το καθεστώς διεθνούς οικονομικής ύφεσης και ισχυρού ανταγωνισμού, σε ένα συνεχώς επιδεινούμενο διεθνές πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, αντιμετωπίζοντας τη μεταστροφή στην καταναλωτική συμπεριφορά και τις επιλογές των Ευρωπαίων τουριστών υπέρ του εσωτερικού τουρισμού, των κοντινών εξωχώριων προορισμών και κυρίως των τουριστικών αγορών χαμηλού κόστους, λόγω του υψηλού βαθμού χρέωσης των νοικοκυριών σε πολλές βασικές χώρες - πελάτες μας, της κάμψης της υπερτιμημένης αγοράς ακινήτων και της ανασφάλειας στην αγορά εργασίας (απολύσεις, μείωση πραγματικών μισθών), που συμπιέζουν το διαθέσιμο εισόδημα των εν δυνάμει τουριστών.

Για το 2009 και την τουριστική κίνηση της Ελλάδας προέκυψε πως τα πλέον αισιόδοξα σενάρια έχουν ως εξής:

- Ιδιαίτερα θα μεταβληθεί η τουριστική κίνηση από το Ηνωμένο Βασίλειο (-5,54%), τη Γερμανία (-5,29%) και την Ιταλία (-5,48%). Οι αγορές αυτές συνιστούν το 38% περίπου του εισερχόμενου τουρισμού μας, μερίδιο που ενδέχεται να μεταβληθεί αισθητά, δεδομένης της σημαντικής μεταβολής του ΑΕΠ που προβλέπει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις εν λόγω χώρες.
- Συνολικά, η τουριστική κίνηση προς τη χώρα μας θα μειωθεί κατά 4,24% το 2009, ενώ η μείωση της τουριστικής κίνησης από τις παραδοσιακές αγορές θα είναι ακόμη μεγαλύτερη (-4,58%). Το τελικό αποτέλεσμα για την πορεία του τουριστικού κλάδου δεν εξαρτάται μόνο από την πορεία των αφίξεων, αλλά κυρίως από τον αριθμό των διανυκτερεύσεων και την πραγματοποιηθείσα δαπάνη.
- Εκτιμάται ότι η μείωση των εσόδων είναι μεγαλύτερη κατά 8-10 ποσοστιαίες μονάδες αυτής των αφίξεων.

Τέλος, το ΙΤΕΠ τονίζει ιδιαίτερα ότι στην παρούσα φάση είναι αδύνατο και επικίνδυνο να προσπαθήσει κάποιος να εκτιμήσει το προς τα πάνω όριο των αρνητικών επιπτώσεων της κρίσης. Οι οποιοσδήποτε εξελίξεις στον τομέα των κρατήσεων σήμερα μπορούν να εκληφθούν μόνο ως ενδεικτικές της τάσης και όχι του μεγέθους των επιπτώσεων.

Παράλληλα σύμφωνα με τα αποτελέσματα Έρευνας Τουριστικής Συγκυρίας που διενήργησε το ΙΤΕΠ σε 289 ξενοδοχειακές επιχειρήσεις συνολικής δυναμικότητας 57.937 κλινών, παρά την τρέχουσα οικονομική συγκυρία το 2008, η τουριστική κίνηση εμφάνισε σταθερότητα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή.

Συγκεκριμένα, το ποσοστό των μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων που απάντησαν στην έρευνα ότι είχαν αύξηση της μέσης πληρότητας, σε σχέση με πέρυσι, συμπίπτει με το ποσοστό των επιχειρήσεων που σημείωσαν μείωση.

Θετική είναι η εικόνα που δίνουν οι απαντήσεις των επιχειρήσεων ως προς τον κύκλο εργασιών και τον αριθμό των απασχολουμένων. Τα ποσοστά των επιχειρήσεων που δήλωσαν ότι αύξησαν τον κύκλο εργασιών και τον αριθμό των απασχολουμένων είναι σαφώς μεγαλύτερα από τα ποσοστά των ξενοδοχείων που δήλωσαν μείωση.

Αρνητική είναι η εικόνα όσον αφορά τη μέση διάρκεια του αριθμού των διανυκτερεύσεων των επισκεπτών. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που απάντησαν ότι η μέση διάρκεια παραμονής των πελατών μειώθηκε, σε σχέση με πέρυσι, είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό των επιχειρήσεων που απάντησαν ότι αυξήθηκε.

Στον τομέα των επενδύσεων, παρά την αβεβαιότητα που επικρατεί για το μέλλον της τουριστικής κίνησης, πάνω από τις μισές επιχειρήσεις (55%) δήλωσαν ότι προγραμματίζουν επενδύσεις κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου του 2009.

ΜΕΡΟΣ Β: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ- ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

5.1. Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

Ο Νόμος Κορινθίας γεωγραφικά οροθετείται στο βορειοανατολικό τμήμα της Πελοποννήσου, που περιλαμβάνει και μικρό τμήμα της Στερεάς. Συνορεύει στα δυτικά με το Νομό Αχαΐας, στα Νότια με τους Νομούς Αρκαδίας και Αργολίδας και στα Ανατολικά με το Νομό Αττικής. Στα βόρεια βρέχεται από τον Κορινθιακό κόλπο, ενώ ένα τμήμα του βρέχεται και από το Σαρωνικό. Η έκταση του ανέρχεται σε 2.289 τ.χλμ. Το μεγαλύτερο τμήμα του Νομού είναι ορεινό, σε ποσοστό 59%, ενώ κατά μήκος του Κορινθιακού κόλπου απλώνεται η πεδινή ζώνη του, όπου εκτείνεται ο Κορινθιακός κάμπος καταλαμβάνοντας το 18,32% της συνολικής έκτασης του Νομού, ενώ το υπόλοιπο 22,5% αποτελούν οι ημιορεινές εκτάσεις. Μεταξύ Ζήριας, Αροανίων, Σαϊτά και Ολιγύρτου σχηματίζεται η λεκάνη του Φενεού και ανατολικότερα η λεκάνη και η λίμνη της Στυμφαλίας.

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, ο πληθυσμός ανέρχεται σε 153.941 κατοίκους, συγκεντρώνοντας το 24,3% του πληθυσμού της Περιφέρειας και είναι ο πιο πυκνοκατοικημένος νομός, ο οποίος παρουσιάζει πληθυσμιακή αύξηση από τη δεκαετία του '60 μέχρι και σήμερα και η οποία ανέρχεται στο 36,8%, ξεπερνώντας ακόμα και την πληθυσμιακή αύξηση σε εθνικό επίπεδο.

Οι πληθυσμιακές εξελίξεις στο Νομό είναι σε άμεση συνάρτηση της γεωμορφολογίας του, αλλά και της γειτνίασής του με το μητροπολιτικό κέντρο της Αθήνας. Η πλειονότητα του πληθυσμού, ήτοι 59% για το 1991, κατοικεί σε πεδινές περιοχές, το 21% σε ορεινές και το 20% σε ημιορεινές. Ο πληθυσμός δεν είναι αστικοποιημένος, καθώς μόνο το 19% κατοικεί σε αστικές περιοχές, το 35% σε ημιαστικές και η πλειονότητα του πληθυσμού, το 46% κατοικεί σε αγροτικές περιοχές. Η πληθυσμιακή πυραμίδα του Νομού για το 1991 καταδεικνύει μια δυναμικότητα στην πληθυσμιακή διάρθρωση, η οποία οφείλεται στη δυναμική παρουσία των παραγωγικών ηλικιακών ομάδων.

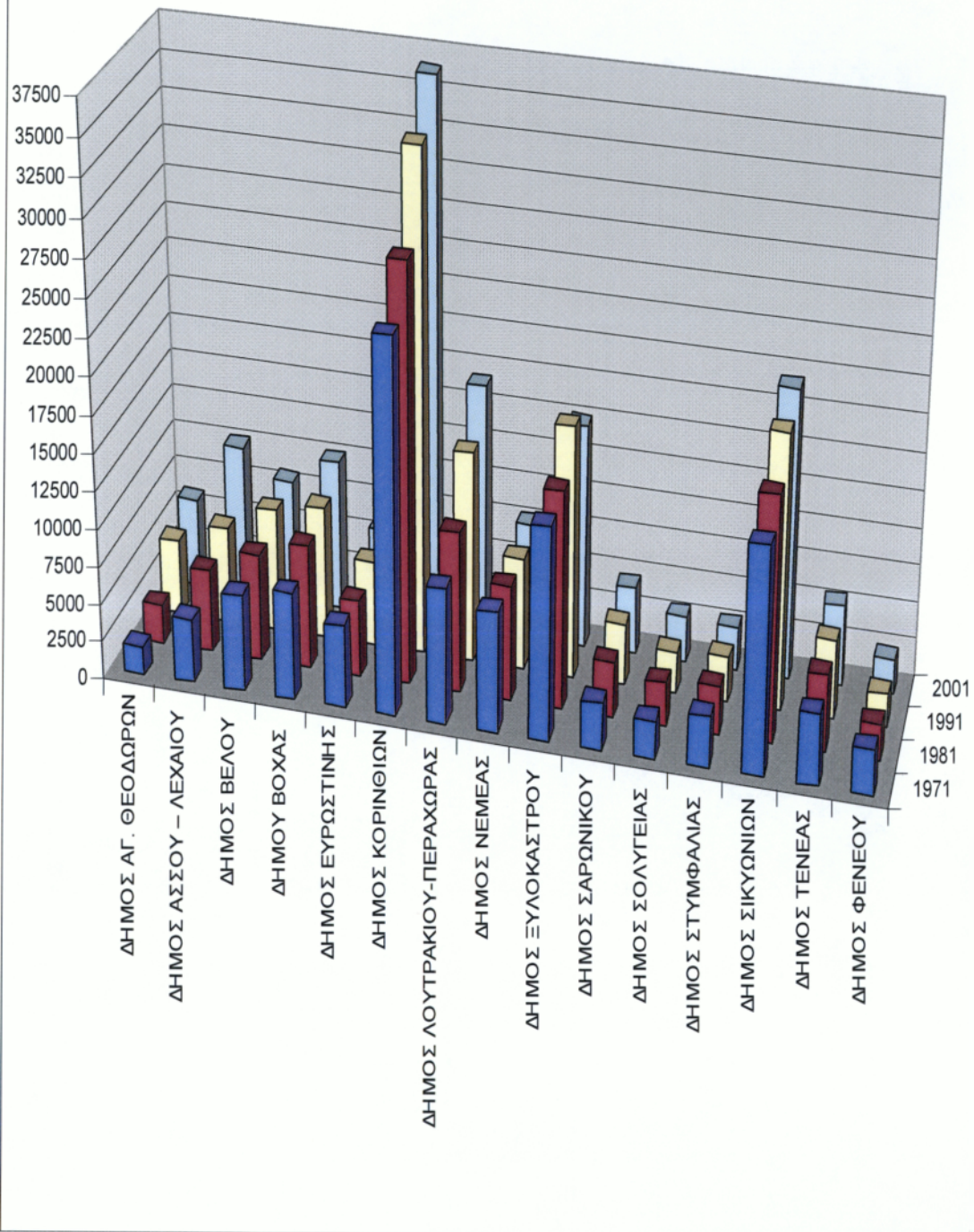
Ο Νομός Κορινθίας απαρτίζεται από 15 Νέους Δήμους, η πληθυσμιακή εξέλιξη των οποίων κατά την τριακονταετία 1971-2001 παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα:

Πληθυσμιακή Εξέλιξη των Δήμων του Νομού Κορινθίας

ΔΗΜΟΙ	1971	1981	1991	2001	1971-1981	1981-1991	1991-2001
ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΩΝ	1874	2660	5.084	5.953	41,9%	91,1%	17,1%
ΑΣΣΟΥ- ΛΕΧΑΙΟΥ	4261	5562	6.470	10.123	30,5%	16,3%	56,5%
ΒΕΛΟΥ	6428	7141	8.200	8.231	11,1%	14,8%	0,4%
ΒΟΧΑΣ	7128	8262	8.865	10.064	15,9%	7,3%	13,5%
ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	5520	5061	5.688	5.873	-8,3%	12,4%	3,3%
ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ	24761	27851	33.435	36.432	12,6%	20,0%	20,0%
ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ-ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ	9055	10757	14.084	16.758	18,8%	30,9%	19,0%
ΝΕΜΕΑΣ	8063	7675	7.489	7.762	-4,8%	-2,4%	3,6%
ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	14120	14479	16.802	15.017	2,5%	16,0%	-10,6%
ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	3171	3698	4.141	4.561	16,6%	12,0%	10,1%
ΣΟΛΥΓΕΙΑΣ	2531	2899	2.779	3.104	14,5%	-4,1%	11,7%
ΣΤΥΜΦΑΛΙΑΣ	3437	3221	3.028	2.886	-6,3%	-6,0%	-4,7%
ΣΙΚΥΩΝΙΩΝ	15061	16247	18.316	19.339	7,9%	12,7%	5,6%
ΤΕΝΕΑΣ	4744	5126	5.245	5.453	8,1%	2,3%	4,0%
ΦΕΝΕΟΥ	2981	2403	2.197	2.385	-19,4%	-8,6%	8,6%
	113135	123042	141823	153941	8,80%	153%	8,50%

Πηγή: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κορινθίας

Πληθυσμιακή Εξέλιξη Δήμων Κορινθίας

Πηγή: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κορινθίας

5.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ -ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.

Σχετικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού στο Νομό, παρατηρείται αύξηση των ποσοστών στους απόφοιτους ανώτατων σχολών και στους απόφοιτους του Λυκείου ενώ μειώνεται αντίστοιχα το ποσοστό του αναλφάβητου πληθυσμού.

Τα ίδια ποσοστά σημειώνονται ως προς την απασχόληση, με το υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης να εμφανίζεται στους αποφοίτους των ανώτατων σχολών και το χαμηλότερο στους αναλφάβητους και αποφοίτους Λυκείου.

Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της πρωτογενούς παραγωγής (γεωργία, κτηνοτροφία, δάση) στο νομό Κορινθίας για το έτος 2003 ανέρχεται σε 203,18 εκατ. Ευρώ, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ. Το μέγεθος αυτό αντιπροσωπεύει το 7,9% της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στο νομό Κορινθίας, αποτελεί δε το 21,4% της αξίας του πρωτογενούς τομέα σε επίπεδο περιφέρειας Πελοποννήσου και του 2,4% σε εθνικό επίπεδο.

Πολλοί δήμοι του νομού χαρακτηρίζονται ως αγροτικοί, με μεγάλο αριθμό εκμεταλλεύσεων και σημαντική συνεισφορά της πρωτογενούς παραγωγής στο σύνολο της δραστηριότητας κάθε δήμου. Τα βασικότερα γεωργικά προϊόντα του νομού, με βάση τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων και των εκτάσεων, είναι οι δενδρώδεις καλλιέργειες (πορτοκαλιές, βερικοκιές, ελιές) και τα αμπέλια. Οι δενδρώδεις καλλιέργειες αναφέρονται σε 17.690 εκμεταλλεύσεις συνολικά στο νομό και 290.715 στρέμματα και τα αμπέλια σε 8.721 και 147.734 στρέμματα. Σημαντικό μέρος των καλλιεργειών εντάσσεται στην κατηγορία «οικογενειακοί λαχανόκηποι», με 2.358 εκμεταλλεύσεις, αλλά μόλις 1.189 στρέμματα έκτασης.

Ο νομός Κορινθίας συγκεντρώνει επίσης, σημαντική βιομηχανική δραστηριότητα, που πλησιάζει το 37% της αξίας της συνολικής παραγωγής του νομού. Σε επίπεδο χώρας, ο νομός προσθέτει το 6,4% της συνολικής ακαθάριστης αξίας του προϊόντος της βιομηχανίας, που σε συνδυασμό με τον πληθυσμό του νομού αναδεικνύει σταθερά την Κορινθία στις 2-3 πρώτες θέσεις στο δείκτη της κατά κεφαλής βιομηχανικής παραγωγής και του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ,

το 2003 η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του κλάδου της μεταποίησης στο νομό ανήλθε στα 948 εκατομμύρια ευρώ, έναντι 1,09 συνολικά για όλη την περιφέρεια Πελοποννήσου (ποσοστό 87%).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Κορίνθου, στο νομό λειτουργούν 1.429 επιχειρήσεις στους κλάδους της μεταποίησης. Η πλειοψηφία των μεταποιητικών επιχειρήσεων είναι συγκεντρωμένη στο δήμο Κορινθίων, όπου λειτουργούν άτυπα ορισμένες βιομηχανικές ζώνες, χωρίς ωστόσο να υπάρχει συγκεκριμένη μέριμνα σε επίπεδο χωροθετήσεων και υποδομών. Συγκεκριμένα, στο δήμο αυτό λειτουργεί το 1/3 περίπου των βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων του νομού. Ακολουθούν ο δήμος Σικυωνίων με 186 επιχειρήσεις (ποσοστό 13%) και ο δήμος Λουτρακίου – Περαχώρας με 111 (ποσοστό 12,1%). Μικρότερη είναι η συνεισφορά της βιομηχανίας στους κατ'έξοχήν αγροτικούς δήμους του νομού, όπως οι δήμοι Φενεού, Στυμφαλίας, Σολυγείας, Ευρωστίνης κλπ.

Ο Ν. Κορινθίας έχει δύο βασικά αστικά κέντρα: την Κόρινθο και το Λουτράκι και άλλα τρία ημιαστικά κέντρα το Κιάτο, το Ξυλόκαστρο και τους Αγίους Θεοδώρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ- ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ

6.1. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Ο Νέος Δήμος Λουτρακίου αποτελείται από τα εξής Δημοτικά Διαμερίσματα :

α. Δημοτικό Διαμέρισμα Λουτρακίου-Περαχώρας

β. Δημοτικό Διαμέρισμα Ισθμίων

γ. Δημοτικό Διαμέρισμα Πισίων

6.2. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Ο Δήμος Λουτρακίου-Περαχώρας βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα του νομού Κορινθίας και έχει έκταση 196.330 στρέμματα.

Η περιοχή από μορφολογικής πλευράς συνδυάζει ποικιλία χαρακτηριστικών. Αν και η ενότητα θα χαρακτηριζόταν κατ'εξοχήν παραθαλάσσια ,το πλούσιο δάσος των Γερανείων και η ημιορεινή κοινότητα Πισίων εμπλουτίζουν τη φυσιογνωμία του νέου δήμου.

Τα παραπάνω φυσικά χαρακτηριστικά προσδιορίζουν την καταλληλότητα της περιοχής για την ανάπτυξη πολλαπλών δραστηριοτήτων .Το Λουτράκι υπήρξε μία από τις καθιερωμένες λουτροπόλεις της χώρας μας. Οι ιαματικές πηγές ,η γεωγραφική θέση του και η μικρή σχετικά απόσταση από την Αθήνα το ανέδειξαν σε παραθεριστικό και τουριστικό κέντρο.

Η ιστορία του Δήμου αρχίζει με την ίδρυση του Δήμου Περαχωριτών το 1834 με πληθυσμό 1.545 κατοίκους. Κατόπιν έγιναν μεταγενέστερες προσαρτήσεις: Λουτράκι, Ποσειδωνία, Ίσθμια, Άγιοι Θεόδωροι, Πίσια. Μετά τους καταστρεπτικούς σεισμούς του 1928 ο δήμος αναπτύχθηκε στη θέση του παλιού αλλά με πολυτελή ξενοδοχεία που φιλοξένησαν τους δεκάδες χιλιάδες παραθεριστές της εποχής.

6.3. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ο πληθυσμός σύμφωνα με την απογραφή του 1991 υπολογίζεται στους 14.084 κατοίκους. Οι μόνιμοι κάτοικοι του Δήμου φτάνουν κατ'εκτίμηση τους 19.200 ενώ σε περίοδο αιχμής κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες ξεπερνούν τους 115.000.

Με βάση τα στατιστικά στοιχεία του παρακάτω πίνακα παρατηρούμε ότι ο πληθυσμός του νέου δήμου παρουσιάζει μια ιδιαίτερα δυναμική εξέλιξη τα τελευταία χρόνια που αγγίζει το 23,6%. Η σταδιακή εξέλιξη της παραθεριστικής κατοικίας σε μόνιμη κατοικία καθώς και η μικρή απόσταση της περιοχής από την Αθήνα δικαιολογούν την σημαντική αυτή αύξηση του πληθυσμού.

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ (%)	
	1971	1981	1991	1971 - 1981	1981 - 1991
Κ. ΙΣΘΜΙΩΝ	1,282	1,979	2,247	35.22%	11.93%
Κ. ΠΙΣΙΩΝ	283	235	769	-20.43%	69.44%
Δ. ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ	7,490	8,543	11,068	12.33%	22.81%
ΣΥΝΟΛΑ	9,055	10,757	14,084	15.82%	23.62%

Πηγή: ΕΣΥΕ.,(2001)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

7.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

7.1.1. ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Το κύριο χαρακτηριστικό της τοπικής οικονομίας είναι η υψηλή συμμετοχή στο τριτογενή τομέα .Ο Δήμος θεωρείται αναμφίβολα ένα από τα σημαντικότερα τουριστικά θέρετρα της χώρας .Οι ιαματικές ιδιότητες των νερών γνωστές από τα μεσαιωνικά χρόνια κατατάσσουν την πόλη του Λουτρακίου ανάμεσα στις μεγαλύτερες Λουτροπόλεις της χώρας. Επίσης η πρόσφατη επανίδρυση του καζίνο ενίσχυσε σημαντικά την τουριστική κίνηση της περιοχής δημιουργώντας μια εναλλακτική μορφή τουρισμού. Εκτός όμως από την ήδη αξιοποιημένη πόλη του Λουτρακίου τα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα έχουν μεγάλο φυσικό πλούτο που θα επέτρεπε την ανάπτυξη πολλαπλών τουριστικών δραστηριοτήτων.

7.1.2. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός υπολογίζεται στις 7088. Η κατανομή του πληθυσμού στους τρεις τομείς παραγωγής είναι άνιση. Η πλειοψηφία του πληθυσμού εργάζεται στον τριτογενή τομέα .Η παρουσία του καζίνο στην περιοχή ενίσχυσε σημαντικά την απασχόληση στον τομέα αυτό .Από την άλλη πλευρά ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού αποσύρθηκε από την γεωργία και ασχολήθηκε με δραστηριότητες μαζικού τουρισμού.

Πρέπει να παρατηρήσουμε πως ο τομέας της μεταποίησης γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι εξελίσσεται σε βάρος της τουριστικής. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από τα υψηλά ποσοστά απασχόλησης στον κλάδο και την ύπαρξη αξιόλογων μονάδων παραγωγής.

Οι πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζουν με λεπτομέρεια την διάρθρωση των εργαζομένων στους τρεις τομείς παραγωγής καθώς και τις επιχειρήσεις

του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα που δραστηριοποιούνται στην περιοχή.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ						
ΤΟΜΕΙΣ	Δ. ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ		Ν.ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ		Π.ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	
	ΑΤΟΜΑ	%	ΑΤΟΜΑ	%	ΑΤΟΜΑ	%
Πρωτογενής	538	8,4	18.292	32,61	119.435	48,38
Δευτερογενής	1996	31,1	12.924	23,04	45.332	18,37
Τριτογενής	3872	60,5	24.881	44,34	82.072	33,25
ΣΥΝΟΛΟ	6406	100%	56.097	100%	246.839	100%

Επιχειρήσεις στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα

<i>Δευτερογενής τομέας</i>	42
Μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων	5
<i>Τριτογενής τομέας</i>	260
Ξενοδοχεία	54
Λοιπά τουριστικά καταλύματα	160

Πηγή: ΕΣΥΕ.,(2001)

Τα κυριότερα προϊόντα της περιοχής του ΟΤΑ είναι το λάδι τα εσπεριδοειδή, τα δημητριακά και το γάλα.

Βασικά Προϊόντα Τοπικής Παραγωγής κατά σειρά Οικονομικής Σημασίας (κλίμακα: 1-7, κατά φθίνουσα σειρά)						
ΔΗΜΟΣ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ	Λαδι Ελιές	Κηπευτικά	Οπωροφόρα	Δημητριακά	Εσπερίδ	Κτηνοτροφικά
		3	1	1	1	2

Πηγή: ΕΣΥΕ.,(2006)

7.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

7.2.1. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στο Δήμο λειτουργούν συνολικά έξι νηπιαγωγεία, τέσσερα δημοτικά σχολεία , τρία γυμνάσια και δύο λύκεια. Με εξαίρεση το δημοτικό διαμέρισμα Πίσια, τα υπόλοιπα διαθέτουν σχολεία συνεπώς δεν παρουσιάζεται έντονη ανάγκη μεταφοράς των μαθητών. Αξίζει να σημειώσουμε ότι στο δημοτικό διαμέρισμα των Πισίων υπάρχει ένα σχολείο το οποίο δεν λειτουργεί και το κτίριο του θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από το νέο δήμο.

Ο πίνακας που ακολουθεί περιγράφει με λεπτομέρεια την κατάσταση των σχολείων.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ		ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ		ΓΥΜΝΑΣΙΑ		ΛΥΚΕΙΑ	
	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΜΑΘΗΤΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΜΑΘΗΤΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΜΑΘΗΤΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΜΑΘΗΤΕΣ
ΛΟΥΤΡΑΚΙ	4	112	3	573	2	386	2	349
ΙΣΘΜΙΑ	2	30	1	129	1	83	0	0
ΠΙΣΙΑ	0	0	0	0	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	6	142	4	702	3	469	2	349

Πηγή: ΕΣΥΕ.,(2006)

7.2.2. ΥΓΕΙΑ-ΠΡΟΝΟΙΑ

Οι ανάγκες της ιατρικής περίθαλψης καλύπτονται από δύο κέντρα υγείας (Λουτράκι, Ισθμία) και ένα αγροτικό ιατρείο στο Λουτράκι που εξυπηρετεί τα άλλα δημοτικά διαμερίσματα. Τα σοβαρά περιστατικά εξυπηρετούνται από το Νοσοκομείο Κορίνθου. Για τις ανάγκες των παιδιών του δήμου λειτουργεί ένας παιδικός σταθμός .

7.2.3. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Λόγω της ανεπτυγμένης τουριστικής κίνησης ο δήμος διαθέτει πολιτιστικές και αθλητικές δομές με ποικιλία εκδηλώσεων κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Στον τομέα του πολιτισμού λειτουργούν

- ◆ Ένα πνευματικό κέντρο
- ◆ Μια βιβλιοθήκη

- ◆ Τρία λαογραφικά μουσεία

Όσον αφορά τον τομέα του αθλητισμού λειτουργούν

- 4 γήπεδα ποδοσφαίρου
- 1 στίβος 400μ.
- 1 κλειστό γυμναστήριο
- 2 γήπεδα τέννις.

7.2.4. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Οι υπηρεσίες του δήμου βρίσκονται συγκεντρωμένες στην έδρα.

Συγκεκριμένα λειτουργούν:

Πολεοδομικό γραφείο, κατάστημα ΔΕΗ, κατάστημα ΟΤΕ, κατάστημα ΕΛΤΑ, Αστυνομία/Αστυνομικός σταθμός, Λιμεναρχείο/Λιμενικός σταθμός (Ισθμια), γραφείο ΟΑΕΔ, πέντε τράπεζες, Τελωνείο/Τελωνειακός σταθμός (Ισθμια), δύο συμβολαιογραφεία, τρία κάμπινγκ και πέντε αγροτικούς συνεταιρισμούς.

7.3. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

7.3.1. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ -ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Το συνολικό μήκος του κύριου οδικού δικτύου είναι 27 km.ασφαλτοστρωμένης επαρχιακής οδού. Σύμφωνα με πληροφορίες των τεχνικών δελτίων κατά τους θερινούς ιδίως μήνες υπάρχει έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα γι'αυτό υπάρχει ανάγκη δημιουργίας περιφερειακής οδού στο Λουτράκι. Επίσης δημιουργείται ανάγκη διαπλάτυνσης των οδών Ισθμού-Λουτρακίου, Λουτρακίου-Περαχώρας, Λουτρακίου-Βουλιαγμένης, Περαχώρας-Πισίων.

7.3.2. ΥΔΡΕΥΣΗ

Χάρης τον πλούσιο υδροφόρο ορίζοντα της περιοχής του Λουτρακίου ο νέος δήμος δεν παρουσιάζει προβλήματα υδροδότησης .Τα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα του δήμου θα υδροδοτηθούν από το Λουτράκι. Βασική προτεραιότητα για το δήμο αποτελεί η υδροδότηση των Ισθμίων Το δίκτυο του νερού είναι σχετικά καινούργιο και δεν παρατηρούνται προβλήματα διαρροών. Η ποιότητα του νερού της περιοχής είναι ιδιαίτερα υψηλή και γι αυτό το λόγο δραστηριοποιούνται αρκετές βιομηχανίες εμφιαλώσεως.Ένα μεγάλο εισόδημα του νέου δήμου προέρχεται από το εμπόριο νερού. Οι υποδομές ύδρευσης παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΑΜΙΑΝΤΟ (ΚΜ)	ΠΛΑΣΤΙΚΟ (ΚΜ)	ΧΑΛΥΒΑΣ (ΚΜ)	ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΗ (ΚΜ)
1. ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ	5	60	10	5
2. ΙΣΘΜΙΑΣ	0,8	28,8	0,4	0,8
3. ΠΙΣΙΩΝ	0	15	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	5,8	103,8	10,4	5,8

Πηγή: ΕΣΥΕ.,(2006)

7.3.3. ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ

Όσον αφορά την αποχέτευση, οι κατοικίες καλύπτονται 100% με βόθρους. Αυτή τη στιγμή έχει κατασκευαστεί κατά 90% και είναι υπό λειτουργία εργοστάσιο βιολογικού καθαρισμού και επεξεργασίας λυμάτων Κορίνθου-Λουτρακίου.

7.3.4. ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ

Δεν υπάρχει χώρος υγειονομικής ταφής απορριμάτων (ΧΥΤΑ). Υπάρχουν 3 χώροι ελεγχόμενης διάθεσης απορριμάτων χωρίς όμως παραπέρα δυνατότητα επέκτασης. Η συλλογή γίνεται από τον δήμο Λουτρακίου-

Περαχώρας με την χρησιμοποίηση πλούσιου τεχνικού εξοπλισμού Υπάρχουν 3 απορριμματοφόρα των 15m³ και 3 των 6m³, 1 απορριμματοφόρο τύπου πρέσας, 2 πλυντήρια κάδων, 1 μηχανικό σάρωθρο 5m³ και 1 μόνιμος ερπυστριοφόρος φορτωτής. Επίσης χρησιμοποιείται 1 μηχανήμα καθαρισμού ακτών (αυτοκινούμενο).

Το κύριο πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο δήμος είναι κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες κατά τους οποίους η πληθυσμιακή έκρηξη εντείνει το πρόβλημα διάθεσης των απορριμάτων. Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος έχει προταθεί η κατασκευή ΧΥΤΑ που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες του δήμου Αγ. Θεοδώρων και του Λουτρακίου.

7.4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ-ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Προσδιορίζοντας τα σημαντικότερα προβλήματα της περιοχής θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τις δυνατότητες ανάπτυξης του δήμου καθώς και τους βασικούς άξονες δράσης.

Λόγω της σημαντικής οικονομικής εξάρτησης μεγάλου μέρους του πληθυσμού από τον τουρισμό είναι εκείνο το πεδίο δραστηριοτήτων το οποίο πρέπει καταρχήν να μελετήσουμε .Οι σημαντικότεροι παράγοντες που δυσχεραίνουν την ανάπτυξη είναι οι εξής:

- ◆ Η μικρή τουριστική περίοδος και η ανυπαρξία μεγάλων αλλά κυρίως σύγχρονων ξενοδοχειακών μονάδων αποτελούν ανασχετικό παράγοντα προσέλκυσης μεγαλύτερης και κυρίως αλλοδαπής ζήτησης.
- ◆ Η έλλειψη εγκαταστάσεων που θα στεγάσουν τις ανάγκες του ιαματικού τουρισμού και η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής εντός της πόλης (θόρυβος, έλλειψη χώρων περιπάτου και πρασίνου, αποχετευτικό και κυρίως η πυκνή και ακαλαίσθητη δόμηση).
- ◆ Διαταραχή στην ισορροπία της περιοχής που προκαλείται από μεγάλη ζήτηση για στέγη και μεγάλη κυκλοφοριακή κίνηση ιδιαίτερα κατά τους

καλοκαιρινούς μήνες όπου παρατηρείται πληθυσμιακή έκρηξη λόγω μαζικού τουρισμού

- ◆ Η αλλαγή χρήσης γης και η επέκταση της οικιστικής ανάπτυξης, ιδίως προς την περιοχή της Ποσειδωνίας διαταράσσει τα οικολογικά δεδομένα της περιοχής.

Η μικρή απόσταση από την πρωτεύουσα, ο φυσικός και αρχαιολογικός πλούτος, αποτελούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής. Η δημιουργία του ΚΑΖΙΝΟ στην περιοχή, οι ιαματικές πηγές, η λίμνη της Βουλιαγμένης, το Ηραϊόν και ο αρχαιολογικός χώρος των Ισθμίων είναι τα στοιχεία εκείνα που δίνουν την κατεύθυνση της ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού στην περιοχή και επιτρέπουν την συνύπαρξη των διαφορετικών μορφών (π.χ. Ιαματικό, Περιηγητικό, κ.α.).

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν και σκιαγραφούν σε γενικές γραμμές την εικόνα της περιοχής μπορούμε να εντοπίσουμε τα κύρια πεδία παρέμβασης για την παραπέρα ανάπτυξη του δήμου.

Οι βασικοί λοιπόν στόχοι του προγράμματος ανάπτυξης πρέπει να είναι

- Προβολή τόσο στην εθνική όσο και στη διεθνή αγορά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού που παρέχονται στην περιοχή.
- Δημιουργία νέων σύγχρονων εγκαταστάσεων στο χώρο της λουτροθεραπείας για την αξιοποίηση των θεραπευτικών δυνατοτήτων του νερού.
- Προσδιορισμός των χρήσεων γης στην ευρύτερη περιοχή με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος .
- Κατασκευή ενός συνεδριακού και επαγγελματικού-εκθεσιακού χώρου στο Λουτράκι το οποίο θα αναφέρονταν σε μια αγορά πιο ευρεία από αυτή των συνεδρίων, αφού θα φιλοξενούσε και άλλες μορφές εκδηλώσεων

Όσον αφορά την δυνατότητα ανάπτυξης του ορεινού τουρισμού στην περιοχή μελέτης, η «εκμετάλλευση» του ορεινού όγκου των Γερανείων και των ευρύτερων περιοχών θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- ✓ Σχεδιασμό και χάραξη δικτύου μονοπατιών σε όλο τον όγκο των Γερανείων καθώς και δίκτυο μονοπατιών που θα συνδέουν το Λουτράκι, την Περαχώρα και την Λίμνη Βουλιαγμένης.
- ✓ Σύνδεση του δικτύου μονοπατιών με το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4.
- ✓ Στα πλαίσια του σχεδιασμού και της ανάπτυξης του δικτύου μονοπατιών κατασκευή εγκαταστάσεων σε όλο το μήκος της διαδρομής για την εξυπηρέτηση των πεζοπόρων.

Για την Λίμνη της Βουλιαγμένης, μιας περιοχής σπανίου φυσικού κάλλους, στα πλαίσια των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της έχει προταθεί:

- Ανάδειξη και αξιοποίηση του αρχαιολογικού πλούτου της περιοχής και ανάπτυξη πολιτιστικού τουρισμού.
- Ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών πόρων της περιοχής για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων ναυταθλητισμού, πεζοπορίας, ορειβασίας, αλιείας.
- Τουριστική αξιοποίηση της περιοχής με τη δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων, οργανωμένης πλαζ, εστιατορίων, αναψυκτηρίων, χώρων πολιτιστικών εκδηλώσεων.
- Δημιουργία μικρής μαρίνας εντός της Λίμνης που θα χρησιμοποιείται για την αγκυροβόληση μικρών μη μηχανοκίνητων σκαφών τα οποία θα χρησιμοποιούνται από τους κατοίκους του οικισμού και τους επισκέπτες για κωπηλασία, ιστιοπλοΐα, κανό, αλιεία, θαλάσσιο ποδήλατο.
- Δημιουργία πεζοδρομίου και ποδηλατοδρομίου περιμετρικά της λίμνης με στόχο την ανάπτυξη δραστηριοτήτων.(πχ.περιπάτου , πρόσβασης στην παραλία χωρίς αυτοκίνητο).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 - Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ – ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ

8.1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΟΙ ΕΛΞΗΣ

α. Πολιτιστικοί Πόροι

Η επιλεγμένη Ζώνη Λουτρακίου – Περαχώρας δεν συγκεντρώνει ιδιαίτερο πολιτιστικό πλούτο. Ο πιο σημαντικός βρίσκεται σε ξεχωριστή τοποθεσία, στο Ακρωτήριο Ηραίων, ονομασία που αποδόθηκε εξαιτίας των ιερών της Ήρας. Είναι ο αρχαιολογικός χώρος Περαχώρας, ο οποίος αποτελείται από τα λείψανα των ιερών της Ήρας. Τα ευρήματα από τις ανασκαφές εκτίθενται στα Αρχαιολογικά Μουσεία της Κορίνθου και της Αθήνας.

Μνημεία της Βυζαντινής περιόδου δεν υπάρχουν στην επιλεγμένη Ζώνη, υπάρχουν όμως μνημεία θρησκευτικού ενδιαφέροντος όπως η Μονή του Οσίου Παταπίου, η Μονή της Αγίας Τριάδας και οι εκκλησίες των Αγίων Ανδρέα, Γεωργίου και Φανουρίου και της Παναγίας της Γιάτρισσας.

Οι φορείς του Δήμου οργανώνουν καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου πολιτιστικές εκδηλώσεις με αιχμή κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι κυρίως θεατρικές και μουσικές παραστάσεις, καθώς και παραστάσεις χορού.

Τις απόκριες διοργανώνονται εκδηλώσεις με αφορμή το καρναβάλι, οι οποίες συγκεντρώνουν κόσμο από τα γύρω αστικά κέντρα. Ιδιαίτερα γνωστό είναι το πανηγύρι στις 8 Σεπτεμβρίου στην Παναγία τη Γιάτρισσα.

β. Φυσικοί Πόροι

Η ελκυστικότητα της επιλεγμένης Ζώνης στηρίζεται κατά κύριο λόγο στο όμορφο φυσικό τοπίο και στη μικρή απόσταση από το μητροπολιτικό κέντρο της χώρας, σε συνδυασμό με την ύπαρξη ιαματικών πηγών, οι οποίοι έδωσαν το έναυσμα για παραθεριστικό τουρισμό στην περιοχή. Αυτή είναι και η κυριότερη αιτία της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής καθώς αποτελεί διέξοδο διαφυγής των κατοίκων της πρωτεύουσας.

Το Δ.Δ. Λουτρακίου Περαχώρας έχει τρεις ακτές κολύμβησης με βότσαλα, χαρακτηρισμένες οι δύο άριστες και η μία πολύ καλή. Η μία από τις ακτές κολύμβησης λειτουργεί ως οργανωμένη πλαζ του ΕΟΤ. Επιπλέον, από το Λουτράκι υπάρχουν δρομολόγια για το σύμπλεγμα των τεσσάρων νησιών των Αλκυονίδων, όπου υπάρχουν πολύ όμορφες ακτές κολύμβησης. Οι ιαματικές πηγές του Δ.Δ. Λουτρακίου – Περαχώρας είναι γνωστές σε όλη τη χώρα και είναι σημαντικότερος πόλος έλξης επισκεπτών, ο οποίος βοήθησε στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Η επιλεγμένη Ζώνη βρίσκεται σε τέτοια γεωγραφική τοποθεσία ώστε μπορεί να αποτελέσει βάση για περιήγηση στο σύνολο των Νομών Κορινθίας και Άργους.

Στο Δ. Λουτρακίου - Περαχώρας βρίσκονται 2 θεσμοθετημένες περιοχές Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους από τις οποίες η μια περιοχή, του Ηραίου Περαχώρας βρίσκεται στο Δ.Δ. Λουτρακίου – Περαχώρας. Τα Γεράνια Όρη αποτελούν φυσικό όριο μεταξύ των Δημοτικών Διαμερισμάτων Λουτρακίου- Περαχώρας και Πισίων και αποτελούν χαρακτηρισμένη περιοχή Natura τη μοναδική του Δήμου.

8.2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

α. Τουριστική Προσφορά

Ο Δήμος Λουτρακίου συγκεντρώνει το 56% των κλινών του Νομού Κορινθίας, ενώ το Δημοτικό Διαμέρισμα συγκεντρώνει το 50% των τουριστικών κλινών του Νομού. Η εξειδίκευση της περιοχής, από την άποψη της προσφοράς κλινών, είναι εξέχουσα στο Νομό, καθώς συγκεντρώνει το 53% των ξενοδοχειακών κλινών του Νομού Κορινθίας και το 30% των κλινών των ενοικιαζομένων δωματίων, ενώ μαζί με τα camping της περιοχής των Αγίων Θεοδώρων, οι προσφερόμενες «κλίνες» αντιστοιχούν στο 75% των συνολικά προσφερόμενων κλινών camping του Νομού.

Κατά την περίοδο 1990-2001 η εικόνα των ξενοδοχειακών μονάδων και κλινών σημειώνει αυξομειώσεις. Το 1990 στο Λουτράκι καταγράφονται 56 μονάδες και 3.441 κλίνες, το 1995 σημειώνεται μικρή αύξηση, φθάνοντας ο αριθμός των μονάδων τις 57 και των κλινών τις 4.134 κλίνες, ενώ το 2001 σημειώνεται μικρή μείωση, 53 μονάδες και 3.953 κλίνες.

Η πλειονότητα των ξενοδοχειακών μονάδων, σε ποσοστό που αντιστοιχεί στο 55% ή 29 μονάδες με 1.589 κλίνες (το 40% των κλινών), είναι Γ΄ τάξης, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του ΕΟΤ για το έτος 2001. Η ποιότητα της τουριστικής προσφοράς της περιοχής εξισορροπείται αισθητά από την ύπαρξη 1 μονάδας πολυτελείας και 8 μονάδων Α΄ τάξης, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 35% του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών. Οι υπόλοιπες κλίνες της περιοχής κατανέμονται σε 2 μονάδες Δ και σε 3 μονάδες Ε τάξης.

Με βάση την κατάταξη της αναλογίας κλινών ανά 1000 κατοίκους, το Λουτράκι βρίσκεται σε υψηλή θέση, φθάνοντας τις 427,35 κλίνες / 1000 άτομα. Η περιοχή του Λουτρακίου αποτελεί παράλληλα σημαντικό πόλο συγκέντρωσης παραθεριστικής κατοικίας. Η υπό εξέταση Ζώνη συγκεντρώνει περισσότερο από το 1/5 της συνολικής παραθεριστικής κατοικίας που παρατηρείται στο Νομό. Η μεγάλη αυτή συγκέντρωση της παραθεριστικής κατοικίας υποδηλώνει την ύπαρξη επιπλέον φορτίσεων στην περιοχή, που επιτείνονται κατά την περίοδο αιχμής της τουριστικής κίνησης.

β. Τουριστική Ζήτηση (Αφίξεις-Διανυκτερεύσεις σε Ξενοδοχεία και camping)

Η τουριστική ζήτηση στο Δημοτικό Διαμέρισμα του Λουτρακίου ξεπερνά το ήμισυ της κίνησης που σημειώνεται στο Νομό, όπως εκφράζεται, τόσο από τον αριθμό των αφίξεων, ο οποίος αντιπροσωπεύει το 58% των αφίξεων που σημειώθηκαν στο Νομό, όσο και από τον αριθμό διανυκτερεύσεων που αντιπροσωπεύει το 64% του συνόλου των κατ' έτος διανυκτερεύσεων.

Η περιοχή του Λουτρακίου αποτελεί πόλο έλξης κυρίως Ελλήνων επισκεπτών, γεγονός που ενδεχομένως οφείλεται στη φυσιογνωμία της

περιοχής ως πόλου έλξης ιαματικού τουρισμού (λουτρά) αλλά και τουρισμού διασκέδασης τα τελευταία χρόνια (καζίνο). Η καταγεγραμμένη τουριστική κίνηση, τόσο στα ξενοδοχειακά καταλύματα όσο και στα camping της περιοχής καταδεικνύει την αριθμητική υπεροχή των Ελλήνων επισκεπτών. Στην τουριστική κίνηση που σημειώνεται στα ξενοδοχειακά καταλύματα, οι Έλληνες καλύπτουν το 68% και 55% των συνολικών αφίξεων και διανυκτερεύσεων του έτους, αντίστοιχα, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά της τουριστικής κίνησης σε camping φθάνουν το 95% και 96% για τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις. Οι αλλοδαποί επισκέπτες είναι κατά κύριο λόγο Ευρωπαίοι, όπως και στους υπόλοιπους Νομούς της Περιφέρειας Πελοποννήσου, κυρίως Γερμανοί, Γάλλοι, Δανοί, Ιταλοί και Άγγλοι, ενώ σημειώνεται και μικρή παρουσία Αμερικανών τουριστών.

Η μέση διάρκεια παραμονής στην περιοχή του Λουτρακίου είναι τέσσερις (4) ημέρες, γεγονός που υποδηλώνει ότι η περιοχή ανήκει στην κατηγορία των τόπων που προσφέρονται για τουρισμό διακοπών.

Η περίοδος τουριστικής αιχμής ξεκινά το Μάιο και φθάνει ως τον Οκτώβριο, μήνες που συγκεντρώνουν σχεδόν το 70% της ετήσιας κίνησης. Παρόλα αυτά, η φυσιογνωμία του Λουτρακίου ως προορισμού για ιαματικό τουρισμό και τουρισμό διασκέδασης (καζίνο), προσελκύει τουριστική κίνηση σε όλη τη διάρκεια του έτους.

γ. Πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων

Το Λουτράκι, αν και συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής κίνησης του Νομού Κορινθίας, δε σημειώνει ιδιαίτερα υψηλή πληρότητα, γεγονός που οφείλεται στη μεθοδολογία εκτίμησης της μέσης ετήσιας πληρότητας, όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, ενώ παράλληλα οφείλεται και στην υπερπροσφορά τουριστικών κλινών. Για το 1999, η πληρότητα φθάνει το 33%, με τους Έλληνες να δημιουργούν το 18% και τους αλλοδαπούς το 15% της πληρότητας σε ξενοδοχειακά καταλύματα. Κατά την περίοδο Μαΐου-Σεπτεμβρίου και ιδιαίτερα στο δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου σημειώνονται οι υψηλότερες πληρότητες, με τιμές 27% τόσο για το

Μάιο όσο και για το Σεπτέμβριο και 50% και 68% για τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, αντίστοιχα.

8.3. ΑΝΑΛΥΣΗ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

α. Προσδιορισμός τυπολογίας της περιοχής

Με βάση τα χαρακτηριστικά της τυπολογίας των περιοχών, η Ζώνη εντάχθηκε στους θύλακες ώριμης ανάπτυξης αστικών περιοχών. Τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης, βάσει των οποίων έγινε η ένταξη της Ζώνη σε αυτή την κατηγορία είναι:

- ◆ Η ισχυρή εξάρτηση από την πρωτεύουσα της χώρας
- ◆ Η μονομερής ανάπτυξη του τουρισμού έναντι των άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων
- ◆ Η δραστηριοποίηση καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου (με διακοπές εκδρομές Σαββατοκύριακου) και τέλος,
- ◆ Ο συνδυασμός μεγάλου αριθμού ξενοδοχειακών κλινών και παραθεριστικής κατοικίας.

β. Χωροταξική ένταξη της περιοχής

Η επιλεγμένη Ζώνη του Ν. Κορινθίας εφ' άπτεται σχεδόν, μετά από μικρή παράκαμψη, με τον κύριο αναπτυξιακό οδικό άξονα της χώρας, ΠΑΘΕ. Η σύνδεση της με το μητροπολιτικό κέντρο της Αθήνας είναι άμεση και σε όρους χρονοαπόστασης η ημερήσια επίσκεψη είναι πολύ εύκολη. Η περιοχή ανήκει στους δορυφόρους της πρωτεύουσας, η επιρροή της οποίας είναι πολύ ισχυρή. Εξάλλου, αποτελεί και έναν από τους τόπους παραθεριστικής κατοικίας των κατοίκων της πρωτεύουσας και άλλων περιμετρικών αστικών και ημιαστικών κέντρων.

Η γεωγραφική της θέση διευκολύνει περισσότερο τις διασυνδέσεις με τις περιοχές στα βόρεια όρια της Περιφέρειας Πελοποννήσου, οι επιρροές των

οποίων είναι μειωμένες όμως σε σχέση με της πρωτεύουσας καθώς αποτελεί το ισχυρότερο αστικό κέντρο της χώρας.

Επίσης, η ένταξη της στον οδικό άξονα, ΠΑΘΕ εξασφαλίζει διασυνδέσεις και με τα αστικά κέντρα της Περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας. Οι διασυνδέσεις που έχει αναπτύξει η Ζώνη με τις άλλες περιοχές έχουν ως αναφορά βάση και σχετίζονται, με το γεγονός ότι αποτελεί σημαντικότερο παραθεριστικό προορισμό.

Ο κοινωνικός εξοπλισμός της, όσον αφορά στο μέγεθος αλλά και στο είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών, δεν ανταποκρίνεται στο πληθυσμιακό μέγεθος της, γεγονός που οφείλεται τόσο στη μικρή απόσταση από δύο μεγάλα αστικά κέντρα, την Αθήνα και την Κόρινθο όσο και στον οικονομικό προσανατολισμό της.

γ. Περιορισμοί –δυνατότητες ανάπτυξης

1) Γεωγραφική θέση-προσπελασιμότητα

Η γεωγραφική θέση του Λουτρακίου αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα για την πόλη γιατί αν και δε βρίσκεται πάνω στο εθνικό οδικό δίκτυο του άξονα ΠΑΘΕ, βρίσκεται σε πολύ μικρή απόσταση από αυτόν. Η θέση της πόλης σε συνδυασμό με την καλή βατότητα του δικτύου, ευνοεί την εύκολη προσπέλαση και διακίνηση ανθρώπων και προϊόντων. Παράλληλα, η μικρή χρονοαπόσταση από την Αθήνα και τα αστικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής, την Κόρινθο, το Ναύπλιο και το Άργος, ευνοεί ακόμα και τη διημέρευση ή την επιλογή του Λουτρακίου ως τόπου διασκέδασης.

2) Ανθρώπινο δυναμικό

Η πληθυσμιακή αύξηση που σημειώνεται στο Δήμο Λουτρακίου κατά τη δεκαετία 1991-2001 είναι αποτέλεσμα αλλά αποτελεί και θετική ένδειξη για τη δημογραφική και κατ' επέκταση την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Σε συνδυασμό με το πλεονέκτημα της γεωγραφικής θέσης της περιοχής, η πληθυσμιακή αύξηση, που είναι συνεχής κατά τις τελευταίες δεκαετίες, δίνει περαιτέρω αναπτυξιακή ώθηση σε μια ήδη ανεπτυγμένη περιοχή. Το

Λουτράκι αποτελεί έναν από τους κατεξοχήν τουριστικούς προορισμούς της Χώρας και ως τέτοιος έχει να επιδείξει παράδοση στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών. Κατά συνέπεια, το ανθρώπινο δυναμικό της περιοχής είναι μια σημαντική παράμετρος για την υποστήριξη της τουριστικής δραστηριότητας. Επιπλέον, η μικρή απόσταση από τα μεγάλα αστικά κέντρα ευνοεί την κινητικότητα ανθρώπινου δυναμικού από αυτά προς την επιλεγμένη Ζώνη.

3) Πολιτιστικοί-Φυσικοί Πόροι

♦ Η περιοχή δεν διαθέτει αξιόλογους πολιτιστικούς πόρους, οι οποίοι να μπορούν να λειτουργήσουν ως πόλος έλξης τουριστών, γεγονός που επιδρά ανασταλτικά στις δυνατότητες εμπλουτισμού του τουριστικού της προϊόντος.

♦ Το φυσικό περιβάλλον αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής του Λουτρακίου. Το όμορφο φυσικό τοπίο σε συνδυασμό με την ύπαρξη των ιαματικών πηγών, προσελκύουν διαφορετικές μορφές τουρισμού, με έμφαση στον τουρισμό διακοπών και στον ιαματικό τουρισμό. Η ποικιλία και η ελκυστικότητα των φυσικών πόρων (στην περιοχή υπάρχουν θεσμοθετημένα Τοπία Φυσικού Κάλλους, στο Ηραίο Περαχώρας και στα Γεράνια Όρη) δε φαίνεται να επιβαρύνεται μέχρι σήμερα από την τουριστική δραστηριότητα.

4) Κοινωνικές – Τεχνικές Υποδομές

Ο Δήμος Λουτρακίου διαθέτει επαρκή οργάνωση τόσο σε σχέση με τις υποδομές υγείας όσο και σε σχέση με τις υποδομές ύδρευσης και αποχέτευσης. Ειδικότερα:

♦ Τα Κέντρα Υγείας και το αγροτικό ιατρείο που υπάρχουν στο Δήμο Λουτρακίου μπορούν να εξυπηρετήσουν τα έκτακτα περιστατικά τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών. Παράλληλα, οι ανάγκες που ανακύπτουν την καλοκαιρινή περίοδο μπορούν να καλυφθούν από το Νοσοκομείο της Κορίνθου, αλλά και από τα Νοσοκομεία της Αττικής.

♦ Όλη η Ζώνη καλύπτεται από δίκτυο ύδρευσης, το οποίο σε ελάχιστες περιπτώσεις που αντιμετωπίζει προβλήματα παλαιότητας πρόκειται να αντικατασταθεί. Η ποιότητα του νερού είναι πολύ καλή και δεν υπάρχουν

προβλήματα επάρκειας σε πόσιμο νερό καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, ενώ έχουν προβλεφθεί οι αυξημένες ανάγκες λόγω της αύξησης του πληθυσμού την περίοδο της τουριστική αιχμής.

♦ Το αποχετευτικό δίκτυο των Δημοτικών Διαμερισμάτων το οποίο λειτουργεί ικανοποιητικά, δεν αποτελεί πρόβλημα για την τουριστική ανάπτυξη. Η ύπαρξη του βιολογικού καθαρισμού επιλύει το θέμα της διάθεσης των αστικών λυμάτων ενώ παράλληλα προστατεύεται ο φυσικός θαλάσσιος πλούτος. Η δυναμικότητά του επαρκεί για την εξυπηρέτηση του πληθυσμού αιχμής ακόμη και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

5) Προβλήματα παραγωγικών δραστηριοτήτων

Η τουριστική δραστηριότητα αποτελεί εξέχουσα οικονομική δραστηριότητα για το Λουτράκι, η οποία δε χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, τουλάχιστον στο βαθμό που συμβαίνει σε άλλες περιοχές. Αυτό ερμηνεύεται από τη φυσιογνωμία της τουριστικής δραστηριότητας, η οποία διαμορφώνεται από μια πληθώρα παραγόντων (ιαματικές πηγές, καζίνο, παραθεριστική κατοικία) που συμβάλει στην άμβλυνση της εποχικότητας.

Γενικά, ο τουρισμός στην περιοχή του Λουτρακίου αποτελεί μια από τις κύριες οικονομικές δραστηριότητές του, με ιδιαίτερη βαρύτητα για την οικονομία της περιοχής, η οποία υ948 δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα που θα μπορούσαν να αναστείλουν την περαιτέρω ανάπτυξή της.

6) Χρήσεις γης

Η γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας του Νομού απαντάται σε παραλιακές ζώνες. Στη Ζώνη όμως αναπτύσσεται κυρίως η τουριστική δραστηριότητα, ενώ στον όρμο Μυλοκοπής του Δήμου Λουτρακίου λειτουργεί μια μονάδα υδατοκαλλιέργειας.

Παράλληλα, αναπτύσσεται η χρήση παραθεριστικής κατοικίας με περίπου 20 συγκεντρώσεις αυθαιρέτων κτισμάτων διάσπαρτες στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου, όχι μόνο στα παράλια αλλά και στις υπώρειες των Γερανίων. Παρ'

όλα τα προβλήματα του Νομού, η θέσπιση ζωνών Β' κατοικίας δεν έχει προχωρήσει.

Με το ΠΔ της 23.9.85 καθορίστηκε ζώνη προστασίας της περιοχής των πηγών Λουτρακίου καθορίζοντας τις επιτρεπόμενες χρήσεις και τους όρους δόμησης. Στην ευρύτερη περιοχή έχει επίσης θεσμοθετηθεί η προστασία του Ισθμού Κορίνθου 125 μ. εκατέρωθεν της διώρυγας, όπως αναφέρεται στο σχετικό ΒΔ του '70.

8.4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ, ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

α) Πολιτιστικοί – Φυσικοί Πόροι

♦ Στην επιλεγμένη Ζώνη δε συγκεντρώνονται ιδιαίτερα πολιτιστικοί πόροι, οι οποίοι εμφανώς είναι περιορισμένοι σε αριθμό και συγκεκριμένα αποτελούνται από έναν μόνο αρχαιολογικό χώρο και μνημεία θρησκευτικού ενδιαφέροντος. Στην ευρύτερη όμως, περιοχή υπάρχει σημαντικός αριθμός πολιτιστικών πόρων, με πρόσθετο στοιχείο της ύπαρξης δυνατότητας δημιουργίας δικτύου πολιτιστικής περιήγησης.

♦ Οι ακτές κολύμβησης αποτελούν τους σπουδαιότερους φυσικούς πόρους της Ζώνης, οι οποίοι ενισχύουν ουσιαστικά την ελκυστικότητα της περιοχής, καθώς και οι ιαματικές πηγές. Σε αυτούς άλλωστε τους πόρους έχει στηριχτεί η τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή. Η αξιοποίηση των φυσικών πόρων με την πραγματοποίηση νέων επενδύσεων με στόχο την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων θα αυξήσουν περαιτέρω την ελκυστικότητα της περιοχής.

β) Ειδικές τουριστικές υποδομές

Οι ειδικές τουριστικές υποδομές συνίστανται στις υποδομές αξιοποίησης των ιαματικών πηγών της Ζώνης. Ο φυσικός πλούτος των ιαματικών πηγών έχει αξιοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, ενώ παρέχει ακόμη δυνατότητες για περαιτέρω αξιοποίηση. Επιπλέον, μπορούν να συνδυαστούν με άλλες νέες δραστηριότητες, οι οποίες θα διεύρυναν το

τουριστικό προϊόν και τις παρεχόμενες υπηρεσίες αυξάνοντας την ελκυστικότητα της περιοχής.

γ) Τουριστική ανωδομή

Η περιοχή του Λουτρακίου συγκεντρώνει το 46% του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών του Νομού Κορινθίας. Όσον αφορά στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, η περιοχή διακρίνεται για την υψηλή ποιότητα του τουριστικού προϊόντος. Ένα μεγάλο ποσοστό των συνολικών ξενοδοχειακών κλινών, το οποίο ανέρχεται στο 56%, ανήκει σε ξενοδοχεία πολυτελείας, Α' και Β' τάξης. Κατά συνέπεια, η ποιότητα της ξενοδοχειακής υποδομής αποτελεί παράγοντα που ενισχύει την ελκυστικότητά της και προάγει την τουριστική ανάπτυξη. Ανασταλτικό παράγοντα για την ελκυστικότητα της περιοχής αποτελεί η ηλικία του ξενοδοχειακού δυναμικού. Από τα στοιχεία της διαχρονικής εξέλιξής του, διαφαίνεται μια τάση παλαίωσης της ξενοδοχειακής ανωδομής, η οποία υποβιβάζει την ποιότητα των μονάδων και γενικότερα των υπηρεσιών που παρέχουν. Όσον αφορά στη μέση δυναμικότητα των μονάδων, με εξαίρεση την υπάρχουσα μονάδα πολυτελείας που έχει υψηλή δυναμικότητα και άλλες 2-3 μονάδες, οι υπόλοιπες ξενοδοχειακές μονάδες έχουν χαμηλή σχετικά δυναμικότητα, αναδεικνύοντας το πρόβλημα που έχουν οι περισσότερες τουριστικές περιοχές της Πελοποννήσου, δηλαδή το χαμηλό επίπεδο επιχειρηματικότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων.

δ) Τουριστική ζήτηση

Η τουριστική ζήτηση στο Λουτράκι βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα, συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιοχές του Νομού Κορινθίας. Η περιοχή συγκεντρώνει την πλειονότητα των αφίξεων και διανυκτερεύσεων του Νομού, με τάσεις αυξητικές κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90.

Όσον αφορά στην προέλευση των τουριστών, η τουριστική αγορά της περιοχής απευθύνεται κυρίως σε Έλληνες τουρίστες. Η διεύρυνση και επέκταση της αγοράς σε αλλοδαπούς τουρίστες εκτιμάται ότι μπορεί να στηρίξει περαιτέρω την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Παρά το γεγονός της υψηλής ζήτησης, η περιοχή δε διακρίνεται αντίστοιχα από υψηλές πληρότητες. Οπωσδήποτε, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι πολλά ξενοδοχειακά καταλύματα λειτουργούν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Η λειτουργία μεγάλου μέρους του τουριστικού δυναμικού σε ετήσια βάση, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, περιορίζει τη μέση ετήσια πληρότητα σε σχέση με τις περιοχές όπου τα ξενοδοχειακά καταλύματα λειτουργούν μόνο κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Παρόλα αυτά, η ετήσια διακύμανση της πληρότητας υποδηλώνει ότι η περιοχή προσφέρεται για διεύρυνση της τουριστικής αγοράς και προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού τουριστών.

8.5. ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ-ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

- Όπως προκύπτει από την προηγηθείσα ανάλυση, η συγκεκριμένη Ζώνη αποτελεί για την Περιφέρεια Πελοποννήσου έναν Θύλακα Ώριμης Ανάπτυξης. Διαθέτει παράδοση και σημαντικό πλούτο σε φυσικούς κυρίως πόρους ικανοποιητικής ποικιλίας οι οποίοι απευθύνονται κυρίως στον τουρισμό διακοπών καλοκαιριού, τον παραθερισμό αλλά και στον Ειδικό Τουρισμό (Πολιτιστικός, Ιαματικός, Καζίνο).
- Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Ζώνης (Ξενοδοχεία και Ενοικιαζόμενα δωμάτια) είναι πλούσιο αλλά ένα σημαντικό τμήμα του απαιτεί αναβάθμιση. Το τουριστικό προϊόν της περιοχής απευθύνεται –με βάση τις κατηγορίες/τάξεις των καταλυμάτων - σε τουρίστες όλων των εισοδημάτων. Η πρόσβαση στην περιοχή (ιδιαίτερα από Αθήνα) κρίνεται ικανοποιητική και διαρκώς βελτιώνεται.
- Η Ζώνη αυτή διαθέτει διαφημιστική εικόνα και φήμη εδώ και αρκετές δεκαετίες, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό με κεντρικό μέντορο τους Ιαματικούς πόρους που προσελκύουν τουρισμό διακοπών.
- Οι προοπτικές – με ορίζοντα το 2015 – εκτιμάται ότι είναι θετικές και η περιοχή θα συνεχίσει να έχει αυξητική τάση στη ζήτηση με κύριους άξονες:

τον ημεδαπό και αλλοδαπό τουρισμό διακοπών, τον Ιαματικό Τουρισμό, τον Τουρισμό του Καζίνο, τα ταξίδια μικρής διάρκειας, τον Περιηγητικό Τουρισμό, τον πολιτιστικό Τουρισμό, τον Παραθεριστικό τουρισμό, καθώς και το Θαλάσσιο Τουρισμό.

- Η Ζώνη αναμένεται να δεχθεί θετικές επιρροές στην ανάπτυξη της από:

(α) τη βελτίωση των Οδικών Αξόνων στην Αττική, ιδιαίτερα για την προσέγγιση της περιοχής με το διεθνές αεροδρόμιο της Αθήνας.

(β) την κατασκευή και βελτίωση Οδικών Αξόνων στην Περιφέρεια.

(γ) τη βελτίωση της Εθνικής Αθηνών-Κορίνθου-Πύργου.

(δ) τις ζεύξεις Ρίου - Αντιρρίου και Ακταίου Πρέβεζας.

(ε) την κατασκευή της Εγνατίας Οδού.

(στ) την αύξηση της τουριστικής ζήτησης από τις Βαλκανικές και Ανατολικές χώρες.

- Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι και να επαληθευθούν οι

θετικές προοπτικές απαιτούνται τα ακόλουθα:

(α) Έργα αναβάθμισης του υπαρκτού τουριστικού δυναμικού της Ζώνης και επέκτασης του σε νέους τύπους προϊόντων.

(β) Έλεγχος επέκτασης των τουριστικών περιοχών-ιδιαίτερα αυτών με παραθεριστικές κατοικίες της Ζώνης.

(γ) Δυναμικότερη προώθηση και περισσότερη εξειδίκευση της Διαφημιστικής Εικόνας ώστε να προσελκυσθούν δυναμικότερες και περισσότερο – ομάδες στόχοι στη Ζώνη.

8.6. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΦΕΡΟΥΣΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

α. Δείκτες Τουριστικής Έντασης

Οι περισσότεροι δείκτες τουριστικής έντασης και στο επίπεδο του Δήμου και στο επίπεδο της Ζώνης του επιλεγμένου Δημοτικού Διαμερίσματος έχουν πολύ υψηλές τιμές σε σχέση με τους άλλους τουριστικούς τόπους της Περιφέρειας. Μάλιστα, δεδομένου ότι ο τουρισμός της ζώνης αναπτύσσεται στο πλαίσιο μιας αστικής ανάπτυξης και οι δείκτες αυτοί σταθμίζονται με τον πληθυσμό ενός αστικού κέντρου, υποδηλώνονται πολύ υψηλές φορτίσεις. Στο πλαίσιο αυτό εντυπωσιάζει για παράδειγμα η σχέση πληθυσμού αιχμής προς μόνιμο πληθυσμό (2,7) και ο αριθμός των παραθεριστικών κατοικιών / 1.000 κατοίκους (600).

β. Δείκτες Τουριστικής Επίδοσης

Σε επίπεδο λειτουργικότητας της τουριστικής υποδομής (πληρότητα αιχμής 0,70) προκύπτει ότι η περιοχή έχει περιθώρια ενίσχυσης της τουριστικής της δραστηριότητας για τη βελτίωση βασικών δεικτών πληρότητας χωρίς ουσιαστική αύξηση της προσφοράς αλλά με αναβάθμιση, εκσυγχρονισμό και διεύρυνση του τουριστικού της προϊόντος.

γ. Δείκτες Χωρητικότητας

γ1. Ακτές

Στο επίπεδο χωρητικότητας ακτών σε ημέρα αιχμής η Ζώνη του Λουτρακίου αντιμετωπίζει πρόβλημα ήδη από την τρέχουσα τουριστική δραστηριότητα (βαθμός κορεσμού 1,1). Το πρόβλημα θα ενταθεί στο βαθμό που θα συνεχισθούν οι τάσεις μεγέθυνσης της προηγούμενης δεκαετίας.

γ2. Γη

Με βάση τα ιστορικά δεδομένα της περιοχής, στον εκτός σχεδίου χώρο, δεν υπήρξαν έντονες συγκρούσεις χρήσεων με τις τουριστικές δραστηριότητες. Αντίθετα, υπάρχει μεγάλη διασπορά και κυριαρχία ποκίλων συμπληρωματικών τουριστικών υπηρεσιών σε όλο το αστικό ιστό της πόλης.

Με βάση τη Χωροταξική Μελέτη και τοπικές πληροφορίες, πιέσεις υπάρχουν σχετικά με την ανάπτυξη της παραθεριστικής κατοικίας στην Περαχώρα. Παράλληλα όμως, υπάρχουν ενδείξεις για ισχυρές πιέσεις στις τιμές γης στην παραθαλάσσια ζώνη. Η διαθεσιμότητα γης περιορίζεται από την ήδη υπάρχουσα πολύ εκτεταμένη οικιστική ανάπτυξη και από την ύπαρξη Τοπίων Φυσικού Κάλλους (βλ. Ηραίο Περαχώρας)

γ3. Ειδικές Τουριστικές Υποδομές

Σε γενικές γραμμές κρίνονται επαρκείς για την εξυπηρέτηση της τρέχουσας και της προβλεπόμενης δραστηριότητας, με δυνατότητες βελτίωσης και περαιτέρω αξιοποίησης των υποδομών του ιαματικού τουρισμού.

γ4. Ύδρευση- Αποχέτευση

Στη ζώνη του Λουτρακίου οι ανάγκες ύδρευσης αντιμετωπίζονται με ικανοποιητική επάρκεια και στα τρέχοντα επίπεδα Τουριστικής Ανάπτυξης και στα μελλοντικά. Το ίδιο ισχύει και για το αποχετευτικό δίκτυο στην πόλη του Λουτρακίου που υποστηρίζεται επαρκώς από τη λειτουργία Σταθμού Βιολογικού Καθαρισμού μεγάλης δυναμικότητας. Θα πρέπει όμως να διερευνηθεί η επιβάρυνση των θαλάσσιων υδάτων της περιοχής από τη διαχείριση των υγρών αποβλήτων των υπόλοιπων Δημοτικών Διαμερισμάτων, καθώς και αντίστοιχη διαχείριση των απορριμμάτων.

γ5. Οδικό Δίκτυο / Κυκλοφορία

Το σύνολο της περιοχής είναι εύκολα προσβάσιμο και από την Αθήνα και από τα άλλα αστικά κέντρα της Περιφέρειας, καθώς επίσης θεωρείται επαρκής και η προσπελασιμότητα ως προς τους φυσικούς πόρους της περιοχής. Πρόβλημα κυκλοφορίας και στάθμευσης αντιμετωπίζεται σε ημέρες αιχμής στην αστική κίνηση στο Δήμο Λουτρακίου.

δ. Ανθρώπινο Δυναμικό- Οικονομία

Η περιοχή φαίνεται να μην εμφανίζει έλλειμμα τουριστικού εργατικού δυναμικού καθώς εμφανίζει πολύ καλή δημογραφική εικόνα και υπάρχει μια πολύ υψηλή εξειδίκευση στην τουριστική απασχόληση, ενώ παράλληλα

υπάρχει μια πολύ έντονη εργασιακή κινητικότητα κυρίως σε σχέση με την Αθήνα, αλλά και με άλλα Περιφερειακά κέντρα της Πελοποννήσου.

Για την κάλυψη της τουριστικής κατανάλωσης η περιοχή εισάγει όλες τις αναγκαίες εισροές.

ε. Επιπτώσεις

ε1. Φυσικό Περιβάλλον

Σε ότι αφορά στη Θαλάσσια Ρύπανση δε φαίνεται να επιβαρύνεται από την Τουριστική Δραστηριότητα, με δεδομένο ότι η οποιαδήποτε διεύρυνση της τουριστικής προσφοράς μπορεί να αντιμετωπισθεί μεσοπρόθεσμα με την θεσμοθέτηση βιολογικών καθαρισμών σε όλες τις μεγάλες μονάδες στην περιοχή εκτός πόλης, η οποία υποστηρίζεται επαρκώς από το Βιολογικό Καθαρισμό του Δήμου Λουτρακίου.

Δεν καταγράφονται ιδιαίτερες πιέσεις σε δάση και ευαίσθητα οικοσυστήματα, με εξαίρεση τις ημέρες αιχμής στη Λίμνη Βουλιαγμένης (Ηραίο Περαχώρας).

ε2. Αστικό Περιβάλλον

Στο Λουτράκι καταγράφονται πιέσεις και αλλοίωση του αστικού χαρακτήρα της πόλης. Στην ευρύτερη ζώνη της Περαχώρας αναπτύσσεται εκτεταμένη ζώνη παραθεριστικής κατοικίας, με κινδύνους άναρχης οικιστικής ανάπτυξης.

στ. Πολιτιστική- Κοινωνική Αποδοχή

Στην περιοχή τα τουριστικά πρότυπα υπερβαίνουν τις τοπικές παραδόσεις, ιδιαίτερα την τελευταία πενταετία και με δεδομένη τη δραστηριοποίηση του Καζίνο.

ΜΕΡΟΣ Γ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περιοχή δέχεται ιδιαίτερες πιέσεις που ενδεχομένως υπερβαίνουν τα όρια αντοχών βασικών παραμέτρων. Ειδικότερα η Φέρουσα Ικανότητα αξιολογείται ως εξής:

- Δεν υπάρχει πρόβλημα επάρκειας τουριστικών Αναδομών και Ειδικών Τουριστικών Υποδομών. Η περιοχή είναι αρκετά αναπτυγμένη και με τις υπάρχουσες τουριστικές της εγκαταστάσεις δύναται να καλύψει μεγάλο πλήθος τουριστών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους
- Εντοπίζονται πιέσεις από την οργανωμένη και μη οργανωμένη ανάπτυξη παραθεριστικής κατοικίας στην Περαχώρα και αστικών πιέσεων στο Λουτράκι. Λόγω της πληθυσμιακής ανάπτυξης παρατηρείται μία οικοδομική γιγάντωση και όσον αφορά τον αστικό ιστό στην περιοχή του Λουτρακίου με κατασκευή κύριων κατοικιών, όσο και στην περιοχή της Πετραχώρας με κατασκευή παραθεριστικών κατοικιών.
- Εντοπίζονται πιέσεις στην χωρητικότητα των ακτών. Αυτό σημαίνει ότι οι αξιοποιημένες ακτές τις περιοχής δεν μπορούν να καλύψουν απόλυτα την τουριστική κίνηση, ειδικότερα κατά του θερινούς μήνες του έτους
- Υπάρχει ικανοποιητική επάρκεια σε Τεχνικές Υποδομές. Στην ουσία εκτός από τις ιδιωτικές τουριστικές επενδύσεις σε υποδομές, το κράτος παρέχει σε ικανοποιητικό βαθμό υποδομές όπως είναι το οδικό δίκτυο, οι συγκοινωνιακοί κόμβοι και κάθε είδους τεχνικά έργα που συμβάλλουν στην προσβασιμότητα στην περιοχή
- Δεν καταγράφονται ιδιαίτερες επιπτώσεις στο Φυσικό Περιβάλλον. Παρόλο την πληθώρα των τεχνικών υποδομών, λόγω των σωστών περιβαλλοντικών μελετών και της καλής χωροταξίας, η περιοχή θεωρείται περιβαλλοντικά προστατευμένη

Με βάση τα παραπάνω συμπερασματικά καταλήγουμε ότι η περιοχή έχει αρκετές προοπτικές ανάπτυξης, το πρόβλημα είναι οι χαμηλές και λιγοστές επενδύσεις που γίνονται πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα να μην αξιοποιούνται οι διάφορες δυναμικές που έχει ο τόπος. Η Περαχώρα ευρισκομένη στη περιοχή του Λουτρακίου , μπορεί να εκμεταλλευτεί την οικονομική άνθηση της ευρύτερης περιοχής, η οποία εστιάζεται από τη μια στην απόκομιση οικονομικών πόρων και από την άλλη στην καλύτερη προβολή της στο σύνολο των εσωτερικών και εξωτερικών τουριστών τους οποίους υποδέχεται σε ετήσια βάση το Λουτράκι.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι προτάσεις για την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της περιοχής αφορούν

➤ Ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων στο νέο ΟΤΑ.

Το έργο θα περιλαμβάνει την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων σ' όλη την έκταση του νέου ΟΤΑ αλλά και τη μεταξύ τους σύνδεση. Ο προϋπολογισμός του έργου είναι 150 εκατ. ευρώ .Προβλέπεται να αποπερατωθεί στο τέλος του 2010. Το συγκεκριμένο έργο αποτελεί πέμπτη προτεραιότητα για το νέο ΟΤΑ, ενώ σύμφωνα με τις προτεραιότητες του ΕΠΤΑ είναι τρίτη. Η συγκεκριμένη ενέργεια θα συμβάλλει στην πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη με την προσέλευση ξένων τουριστών, στη δημιουργία συμπληρωματικών ενεργειών, στην αξιοποίηση του ενδογενούς εργατικού δυναμικού και στην ενίσχυση του εισοδήματός του. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η ανάπτυξη του νέου δήμου θα στηριχθεί στην αξιοποίηση του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου με σκοπό την ενίσχυση του μαζικού τουρισμού στην περιοχή (Λουτράκι, Ισθμια). Το έργο αξιοποίησης-ανάδειξης των αρχαιολογικών χώρων σχετίζεται με το υποπρόγραμμα τουριστική ανάπτυξη του ΠΕΠ Πελοποννήσου, ενώ μπορεί να συσχετιστεί και με το έργο διαπλάτυνσης του οδικού άξονα Περαχώρας-Ηραίου έτσι ώστε να ενισχυθεί το όλο αποτέλεσμα.

➤ Μελέτη-Επέκταση του υπάρχοντος Πολεοδομικού Σχεδίου του Δήμου.

Η μελέτη θα αφορά τη βελτίωση και επέκταση του υπάρχοντος Πολεοδομικού Σχεδίου των κοινοτήτων Ισθμίων-Πισίων και οριοθέτηση των νέων χρήσεων γης. Επίσης η συγκεκριμένη ενέργεια θα περιλαμβάνει και οριοθέτηση Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου. Η μελέτη Πολεοδομικού Σχεδιασμού αποτελεί τέταρτη προτεραιότητα σύμφωνα με τις ανάγκες του νέου δήμου. Θα συμβάλλει στην αποσυμφόρηση του υπάρχοντος αστικού κέντρου και στην καταπολέμηση της άναρχης δόμησης και θα βοηθήσει στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Βασικό είναι να τονιστούν τα πλεονεκτήματα της περιοχής, μέσα από διαφημιστικές δράσεις, ακόμα να βελτιωθεί το περιβαλλοντικό και πολιτιστικό , στοιχείο της περιοχής, ώστε πέρα από τον εγχώριο τουρισμό να υπάρξει και

άνοιγμα προς τους τουρίστες του εξωτερικού οι οποίοι επισκέπτονται το Λουτράκι αλλά δεν έχουν άμεση γνώση και επαφή με τη περιοχή της περαχώρας.

➤ **Βελτίωση- Διαπλάτυνση του οδικού άξονα Ηραίου- Πераχώρας.**

Οι επιμέρους ενέργειες αφορούν :

- Χωματοργικά- διαμόρφωση- διαπλατύνσεις
- Οδοστρωσία
- Ασφαλτόστρωση
- Σήμανση

Ο προϋπολογισμός του έργου είναι 100 εκ. ευρώ και ενώ έχει ήδη διεκπεραιωθεί θα πρέπει να υπάρξει περεταίρω ενίσχυση του. Το οδικό δίκτυο είναι βασικό για την ανάπτυξη της περιοχής.. Η αναβάθμιση του έργου θα συντελέσει στην αναζωογόνηση όλης της εδαφικής ενότητας που καλύπτεται από τον άξονα Ηραίου - Πераχώρας. Να σημειωθεί ότι το Ηραϊόν αποτελεί αρχαιολογική περιοχή και η συγκεκριμένη ενέργεια θα αποκαταστήσει την σύνδεση του αρχαιολογικού χώρου με άλλες οικιστικές περιοχές (αξιοποίηση αρχαιολογικού χώρου). Επίσης θα υποβοηθήσει στην υλοποίηση συμπληρωματικών δράσεων προς αξιοποίηση του εποχιακού τουρισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Burkart, A.J. & Medlik, S. (1981), "Tourism. Past, Present and Future", London,, Harvard Business Review
2. Forster, J., (1994). "The Sociological Consequences of Tourism, McGraw Hill, p.264
3. Hudman, L, E, & Hawkins, E., D., (1999) Key Concepts for Tourism and the Environment, " C. Hunter and H. Green (eds.) Tourism and the Environment: A Sustainable Relationship? London & New York: Routledge.
4. ICAP,(2008), Ανάλυση Τουριστικής Αγοράς, Ανάκτηση στις 25-10-2009 από <http://www.icap.gr>
5. Mathieson. A and Wall. G (1982) Tourism, economic, physical and social impacts. Essex: Longman Group Limited. McIntosh. A. J. and Prentice
- 6.Εθνική Στατιστική Υπηρεσία.,(2005)
7. ΕΟΤ,(2001),Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα, ΕΟΤ, σελ. 14
8. ΙΤΕΠ, Τουριστική Ανάπτυξη, Ανάκτηση στις 20-10-2009 από <http://www.itep.gr>, 2009
9. Καραθάνος, Γ., (1996),Ελληνικός Τουρισμός, Ο ρόλος των δημοσίων σχέσεων", Αθήνα: Εκδόσεις Anubis,σελ.13
10. Καραμέρης Α. (2002), "Προϋποθέσεις και Προοπτικές Ανάπτυξης του Οικοτουρισμού" στα πρακτικά της ημερίδας Στόχοι Πολιτικές και Μέσα Προώθησης του Τουρισμού στην Ελλάδα, Ρόδος,
www.ste.edu.gr/gr/isigisis/karameris.doc τελευταία πρόσβαση 19/05/05

11. Κωκκόσης Τσάρτας, Π., (2001): Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
12. Κούση Μ., (2000), Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη, Κριτική, Αθήνα
13. Μελέτη ΙΤΕΠ, αριθμ. 5, 1999
14. Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, <http://www.weforum.org>, 2009
15. Παγκόσμιο Οργανισμός Τουρισμού, 2004
16. Παυλόπουλος, Π., (2001), Θέματα Οικονομικής και Τουριστικής Πολιτικής», Αθήνα: Ειδικές Εκδόσεις ΙΤΕΠ, σελ. 15
17. ΠΟΤ, 1981
18. ΣΕΤΕ, <http://www.sete.gr>, 2003
19. Σπιλάνης & Βαγιάννη., (2004), Marketing Plan και σχέδιο δράσης τουριστικής προβολής της Περιφέρειας, Πρακτικά Τελικού Συνεδρίου Προγράμματος ALAS. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη. ISBN 960-7475-21-6
20. Σπιλάνης Γ., (2000), Τουριστική Ανάπτυξη Περιφέρειας, Πρακτικά Τελικού Συνεδρίου Προγράμματος ALAS. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη
21. Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων., (2003)
22. ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK, <http://www.eurobank.gr>, 2009
23. Τσάρτας Π., (2002) Ποιοτικά χαρακτηριστικά και τάσεις ζήτησης εσωτερικού τουρισμού, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΔΗΜΟΥ

ΚΥΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

(κατά σειρά σπουδαιότητας)

1.	Τουρισμός-τριτογενής τομέας.
2.	Δευτερογενής τομέας/ εμφιαλωτήρια νερού, χυμών, κονσερβοποιεία
3.	Γεωργία

ΚΥΡΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

(κατά σειρά σπουδαιότητας)

1.	Μετατροπή σε παραθεριστικό κέντρο χωρίς ιδιαιτερότητες στην προσφορά τουριστικών υπηρεσιών.
2.	Χαμηλός βαθμός επενδύσεων σε έργα βασικής υποδομής(μαρίνα, εγκαταστάσεις ιαματικής υδροθεραπείας.
3.	Η μη αξιοποίηση των στοιχείων εναλλακτικών μορφών τουρισμού(πολιτιστικό, αρχαιολογικού, οικολογικού κ.λ.π)
4.	Η αναπτυξιακή υποβάθμιση της ημιορεινής αγροτικής περιοχής.

ΚΥΡΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ(ΥΠΟΔΟΜΩΝ)

(κατά σειρά σπουδαιότητας)

1.	Απορρίμματα/ κατασκευή ΧΥΤΑ από κοινού με όμορο Δήμο(Αγ. Θεοδώρων)
2.	Μεταφορές/ οδικό δίκτυο/ ανάγκη δημιουργίας περιφερειακής οδού/ ανάγκη διαπλάτυνσης οδών.

ΚΥΡΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

(κατά σειρά σπουδαιότητας)

1.	Δυνατότητες ανάπτυξης μορφών τουρισμού(, ιαματικού, συνεδριακού κ.λ.π) και εναλλακτικών (πολιτιστικού, αρχαιολογικού, οικολογικού κ.λ.π).
2.	Περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη του Δήμου εξαιτίας της κομβικής θέσης και της μικρής απόστασης από την Αθήνα.